

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, Z. Ú., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ ŽÁKŮ NA ZÁKLADNÍCH
ŠKOLÁCH NA PŘÍBRAMSKU A MOŽNOSTI
PREVENCE**

Autor práce: Eliška Pohořská

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost

Forma studia: Prezenční

Vedoucí práce: Mgr. Zuzana Kocíková, MBA, LL.M.

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2025

VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, z. ú.
Žižkova tř. 1632/5b, 370 01 České Budějovice

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení studenta: Eliška Pohořská

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost

Forma studia: Prezenční

Místo studia: České Budějovice

Název bakalářské práce: Rizikové chování žáků na základních školách na Příbramsku a možnosti prevence

Název bakalářské práce v anglickém jazyce: Risky Behaviour of Primary School Pupils in the Příbram Region and Possibilities of Prevention

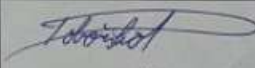
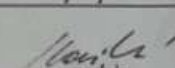
Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Zuzana Kocíková

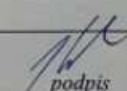
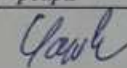
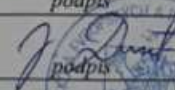
Datum zadání bakalářské práce (měsíc, rok): březen 2024

Cíl bakalářské práce:

Hlavním cílem bakalářské práce je analýza preventivní činnosti metodika prevence a způsoby řešení rizikového chování, konkrétně šikany a extrémních projevů agrese u žáků na vybraných základních školách na Příbramsku. Vedlejším cílem je zjištění úrovně vybraného rizikového chování.

Student: Eliška Pohořská	19.4.2024 datum	 podpis
Vedoucí práce: Mgr. Zuzana Kocíková	19.4.2024 datum	 podpis

Schvaluji zadání bakalářské práce:

Vedoucí katedry: doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.	6.5.2024 datum	 podpis
Prorektor pro studium a vnitřní záležitosti: doc. PhDr. Miroslav Sapík, Ph.D.	13.5.2024 datum	 podpis
Rektor: doc. Ing. Jiří Dušek, Ph.D.	13.5.2024 datum	 podpis

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce v elektronické podobě ve veřejně přístupné části infodisku VŠERS, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky vedoucí a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce systémem na odhalování plagiátů.

.....

Děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Zuzaně Kocíkové, MBA, LL.M. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

POHOŘSKÁ, E. *Rizikové chování žáků na základních školách na Příbramsku a možnosti prevence: bakalářská práce*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, z. ú., 2025. 60 s. Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Zuzana Kocíková, MBA, LL.M.

Klíčová slova: agresor, extrémní projevy agrese, prevence, rizikové chování, šikana, školní metodik prevence

Bakalářská práce se zabývá rizikovým chováním, blíže šikaně a extrémním projevům agrese žáků na základních školách na Příbramsku a možnosti prevence. Práce je rozdělena do dvou částí, na teoretickou a praktickou.

Teoretická část je zaměřena na charakteristiku šikany a extrémních projevů agrese, na jejich druhy a příčiny. V této části se autorka dále věnovala školnímu metodikovi prevence a jaké jsou jeho činnosti. V neposlední řadě je tato část zaměřena na prevenci rizikového chování a prevenci šikany.

Praktická část je založena na kvalitativním výzkumu. Ke sběru dat byl využit strukturovaný rozhovor s pěti školními metodiky prevence na základních školách na Příbramsku. Autorka si stanovila tři hypotézy, které byly následně vyhodnoceny pomocí strukturovaného rozhovoru.

ABSTRACT

POHOŘSKÁ, E. *Risky Behaviour of Primary School Pupils in the Příbram Region and Possibilities of Prevention: Bachelor Thesis*. České Budějovice: The College of European and Regional Studies, z. ú., 2025. 60 pgs. Supervisor: Mgr. Zuzana Kocíková, MBA, LL.M.

Key words: aggressor, bullying, exteme manifestations of aggression, prevention, risky behavior, school prevention methods

The bachelor's thesis deals with risky behavior, more specifically bullying and extreme manifestations of aggression of pupils in primary schools in the Příbram region and the possibilities of prevention. The work is divided into two parts, theoretical and practical.

The theoretical part focuses on the characteristics of bullying and extreme manifestations of aggression, their types and causes. In this part, the author also focused on the school prevention methodologist and what his activities are. Last but not least, this part focuses on the prevention of risky behavior and the prevention of bullying.

The practical part is based on qualitative research. A structured interview with five school prevention methodologists in primary schools in the Příbram region was used to collect data. The author set three hypotheses, which were subsequently evaluated using a structured interview.

Obsah

Úvod.....	9
1 Cíl a metodika bakalářské práce.....	11
2 Rizikové chování.....	12
3 Pojem šikana	16
3.1 Signály šikany	17
3.2 Vývojové stupně šikany	19
3.3 Druhy šikany	20
3.4 Příčiny šikany.....	22
4 Aktéři šikany	24
4.1 Agresor.....	24
4.2 Oběť	25
5 Extrémní projevy agrese	27
6 Školní metodik prevence.....	30
6.1 Činnosti metodika prevence.....	30
6.2 Školní poradenské pracoviště.....	32
6.4 Minimální preventivní program	33
7 Prevence rizikového chování	36
7.1 Prevence šikany.....	38
8 Praktická část	39
8.1 Stanovení hypotéz	40
8.2 Strukturovaný rozhovor	40
8.3 Vyhodnocení rozhovoru.....	41
8.5 Ověření hypotéz	50
8.4 Diskuze.....	51
Závěr	53

Seznam použitých zdrojů	54
Seznam zkratek	58
Seznam tabulek	59
Seznam příloh.....	60

Úvod

Rizikové chování u žáků na základních školách je závažný problém, který negativně dopadá na jednotlivce, kolektiv anebo na společnost. Rizikové chování se objevuje nejen ve školním prostředí, ale čím dál častěji v online prostoru, což z něj činí stále aktuálním tématem. Rizikové chování dle autorky stále stoupá, proto je důležité se na tuto problematiku zaměřovat. Rizikové chování představuje několik řad negativních činností, které představuje např. chození za školu nebo požívání návykových látek.

Šikana, jako zvláštní druh agresivního chování může způsobit jak fyzickou újmu, tak psychickou. Aby se rizikové chování dalo považovat za šikanu, musí naplňovat znaky opakovanosti, záměrnosti a nerovné rozložení sil. Extrémní projevy agrese, které představují fyzické nebo verbální útoky mohou mít vliv na zdraví jedince.

Prevence rizikového chování ať už na základních nebo středních školách je klíčovým faktorem pro včasnou identifikaci, podchycení a zamezení tohoto chování. A proto tuto roli zastává školní metodik prevence. Prevence rizikového chování nezastává pouze organizace jako je např. škola, ale také rodina. V některých případech hrají důležitou roli pevné rodinné vazby jedince.

Bakalářská práce je zaměřena na rizikové chování, blíže na šikanu a extrémní projevy agrese žáků na základních školách na Příbramsku, úlohy školního metodika prevence a možnosti prevence. Hlavním cílem bakalářské práce je analýza preventivní činnosti metodika prevence a způsoby řešení rizikového chování, konkrétně šikany a extrémních projevů agrese u žáků na vybraných základních školách na Příbramsku. Vedlejším cílem je zjištění úrovně vybraného rizikového chování.

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části se autorka v druhé kapitole zaměřuje na pojem a druhy rizikového chování. Ve třetí kapitole autorka popisuje šikanu a jaké jsou její znaky. Součástí této kapitoly byly také varovné signály, příčiny, druhy a vývojové stupně šikany. Ve čtvrté kapitole autorka klade důraz na účastníky šikany, kterými jsou oběť a agresor. Pátá kapitola je věnována pojmu extrémní projevy agrese a jaké jsou její druhy a příčiny. V šesté kapitole se autorka věnuje školnímu metodikovi prevence a jeho činnostem. Součástí této kapitoly je popsání školního poradenského týmu a minimálního preventivního programu. V poslední kapitole se autorka zaměřuje na prevenci rizikového chování a prevenci šikany.

Praktická část je věnována sběru dat k výzkumné části, která je zpracována kvalitativní formou. Výzkumné šetření je prováděno pomocí strukturovaných rozhovorů, které jsou provedené se školními metodiky prevence na základních školách na Příbramsku. Autorka si stanovila tři hypotézy, které následně pomocí vyhodnocení odpovědí rozhovorů ověřila.

1 Cíl a metodika bakalářské práce

Hlavním cílem bakalářské práce je analýza preventivní činnosti metodika prevence a způsoby řešení rizikového chování, konkrétně šikany a extrémních projevů agrese u žáků na vybraných základních školách na Příbramsku. Vedlejším cílem je zjištění úrovně vybraného rizikového chování.

V bakalářské práci budou použity metody popisné, rešerše, komparace a metoda výzkumu formou strukturovaného rozhovoru se školními metodiky prevence.

Metodu popisnou autorka použila v teoretické části při charakteristice preventivních činností metodika prevence a dalších důležitých pojmů. Metoda formou rešerše autor využil při hledání údajů a faktů vybraných odborných zdrojů. V této práci byly použity údaje z odborné literatury, z internetových zdrojů anebo také z Metodického pokynu a doporučení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky.

Metoda komparace byla využita pro porovnávání odpovědí ze strukturovaného rozhovoru. Metoda formou strukturovaného rozhovoru spadá do kvalitativního výzkumu. Tato metoda byla použita v praktické části ke zjištění postupů řešení a možností aplikace prevence na šikanu a extrémní projevy agrese u žáků na vybraných základních školách na Příbramsku a vývoji počtů případů tohoto rizikového chování. K vyhodnocování rozhovorů byla použita metodika otevřeného kódování, metoda papíru a tužky.

V teoretické části budou pomocí dostupných zdrojů vymezeny pojmy šikana a její druhy a příčiny, extrémní projevy agrese, prevence tohoto vybraného rizikového chování a v neposlední řadě činnosti školního metodika prevence.

2 Rizikové chování

Termín rizikové chování nahradil dřívější označení sociálně patologické jevy, které bylo dlouhodobě kladeno do popředí školní prevence. Pojem rizikové chování se začal používat přibližně od roku 2010.¹ Dříve používaný výraz sociálně patologické jevy je však stále využíván v některých platných legislativních dokumentech.²

Pojem rizikové chování může mít několik typů chápání. Pod jedním z nich si lze představit, že se jedná o „*chování, v jehož důsledku dochází k prokazatelnému nárůstu zdravotních, sociálních, výchovných a dalších rizik pro jedince nebo společnost.*“³ Rizikové chování lze charakterizovat jako činnosti, které mohou mít přímý nebo nepřímý vliv na poškození zdraví jedince (psychické, sociální), ostatních osob, majetku nebo životního prostředí.⁴

Rizikové chování má několik vzorců, které lze pokládat za soubor jevů, na které lze působit preventivními a terapeutickými zákroky. Tyto vzorce rizikového chování autorka popisuje níže. V rámci školního prostředí se pedagogové zabývají rizikovým chováním žáků a studentů, přičemž implementují prevenci zaměřenou na pokles projevů a rizik tohoto chování. V případě potřeby také stanovují a následně zavádějí vhodné opatření a zásahy.⁵

2.1 Druhy rizikového chování

Rozlišuje se devět základních druhů rizikového chování a to:

1. „*Záškoláctví*“
2. *Šikana a extrémní projevy agrese*
3. *Rizikové sporty a rizikové chování v dopravě*
4. *Rasismus a xenofobie*
5. *Negativní působení sekt*

¹ PROCHÁZKA, Miroslav. *Metodik prevence a jeho role na základní škole*. Praha: Pasparta, 2019. 270 s. ISBN 978-80-88290-28-5. s. 35.

² PAVLAS MARTANOVÁ, Veronika. *Typologie rizikového chování*. Národní pedagogický institut České republiky [online]. 2014 [cit. 2025-02-26]. Dostupné z WWW: <<https://archiv-nuv.npi.cz/t/co-je-skolska-primarni-prevence-rizikoveho-chovani/typologie-rizikoveho-chovani.html>>.

³ MIOVSKÝ, Michal; SKÁCELOVÁ, Lenka; ZAPLETALOVÁ, Jana; NOVÁK, Petr; BARTÁK, Miroslav et al. *Prevence rizikového chování ve školství*. Druhé, přepracované a doplněné vydání. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK Praha a VFN Praha, 2015. 328 s. ISBN 978-80-7422-391-4. s. 28.

⁴ MACEK, Petr. *Adolescence*. Vyd. 2., upr. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-747-7.

⁵ VALENTOVÁ, Lidmila. *Školní poradenství II*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2013. ISBN 978-80-7290-629-1. s. 28.

6. *Sexuální rizikové chování*
7. *Prevence v adiktologii*
8. *Spektrum poruch příjmu potravy*
9. *Okruh poruch a problémů spojených se syndromem týraného, zanedbávaného a zneužívaného dítěte*⁶

Záškoláctví

Záškoláctví lze definovat jako neomluvenou absenci žáka na základní nebo střední škole. Žák, který úmyslně zanedbává školní docházku, porušuje školní řád a současně tím zákon (zákon č. 561/2004 Sb., zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání – poznámka autora), který pojímá nařízení o povinné školní docházce.⁷

Rizikové sporty a rizikové chování v dopravě

Rizikové sporty a chování v dopravě představují další formu rizikového chování, které lze popsat jako úmyslné vystavování sebe či jiných jedinců riziku poškození zdraví, a to buď ve vysoké míře, nebo s bezprostředním ohrožením života, a to v rámci sportovních aktivit nebo při účasti v dopravě. Tato forma rizikového chování se v poslední době stala běžněji rozšířenou. V takových případech nemusí jít pouze o úmyslné vystavení se nebezpečí, ale i o ohrožování ostatních lidí a poškozování majetku.⁸

Rasismus a xenofobie

Rasismus a xenofobie je obecně komplex projevů, které mají za cíl omezit práva a zájmy minorit, které dále dělíme na podporu rasové nerovnocennosti, přispívání rasové inkompatibility a intoleranci vzhledem k minoritám a rozdílností.⁹

Negativní působení sekt

S ohledem na prevenci se oblastí negativní působení sekt rozumí jako vlivy, které negativně dopadají na člověka v různých oblastech, mj. na oblast ekonomickou,

⁶ MIOVSKÝ, Michal; SKÁCELOVÁ, Lenka; ZAPLETALOVÁ, Jana; NOVÁK, Petr; BARTÁK, Miroslav et al. *Prevence rizikového chování ve školství*. Druhé, přepracované a doplněné vydání. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK Praha a VFN Praha, 2015. 328 s. ISBN 978-80-7422-391-4. s. 113–116.

⁷ MIOVSKÝ, Michal; SKÁCELOVÁ, Lenka; ZAPLETALOVÁ, Jana; NOVÁK, Petr; BARTÁK, Miroslav et al. *Prevence rizikového chování ve školství*. Druhé, přepracované a doplněné vydání. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK Praha a VFN Praha, 2015. 328 s. ISBN 978-80-7422-391-4. s. 113–116.

⁸ Tamtéž

⁹ MIOVSKÝ, Michal; SKÁCELOVÁ, Lenka; ZAPLETALOVÁ, Jana; NOVÁK, Petr; BARTÁK, Miroslav et al. *Prevence rizikového chování ve školství*. Druhé, přepracované a doplněné vydání. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK Praha a VFN Praha, 2015. 328 s. ISBN 978-80-7422-391-4. s. 113–116.

společenskou a psychologickou. Pod pojmem sekta si můžeme představit vymezený prostor, ve kterém se nachází sociální skupina, která slouží ke sdílení společných myšlenkových názorů. Díky těmto konceptům se skupina odlišuje od okolí, což vede k narůstající sociální izolaci, k ovlivňování a vměšování se do soukromí ostatních.¹⁰

Sexuální rizikové chování

Sexuální rizikové chování lze popsat jako komplex chování a jednání spojených se sexuálními aktivitami, které vedou k významnému zvýšení různých typů rizik, např. sociálních nebo zdravotních. Můžeme sem zde zařadit i kombinaci různých rizikových chování např. sexuální aktivitu pod vlivem návykových látek. V této více digitální době se upíná pozornost na vzrůstající riziko využívání telekomunikace k rozšíření intimních fotografií či videí na internetu anebo rozesílání jich samotných.¹¹

Prevence v adiktologii

Primární prevenci požívání návykových látek lze chápat jako aktivity a programy, které se zvláště orientují na problematiku užívání návykových látek a na uživatele, spolu s riziky, která s tím souvisejí. Prevence v adiktologii se značí několika charakteristikami. Jedna vyjadřuje přímý a přesně vyjádřený vztah k uživatelům a k jejich užívání návykových látek a témata s tím spojená. To znamená, že klíčové je, aby cíl, obsah a metoda realizace preventivního programu byly přímo spojeny s problematikou užívání návykových látek. Může jít například o tréninkové programy, které zahrnují aktivní odmítání předložené návykové látky. Tato prevence se také vyznačuje konkrétním časovým rámcem a jasně definovaným zaměřením na specifickou cílovou skupinu.¹²

Spektrum poruch příjmu potravy

Výše uvedená riziková chování jsou druhy základní. Existují další dvě odvětví tohoto chování. Jedná se o spektrum poruch příjmu potravy, které lze chápat jako „*poruchy způsobené rizikovými vzorci chování ve vztahu k příjmu potravy založeném většinou na negativním sebehodnocení.*“ To je pak dále vyvozeno od toho, jak jedinec

¹⁰ MIOVSKÝ, Michal; SKÁCELOVÁ, Lenka; ZAPLETALOVÁ, Jana; NOVÁK, Petr; BARTÁK, Miroslav et al. *Prevence rizikového chování ve školství*. Druhé, přepracované a doplněné vydání. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK Praha a VFN Praha, 2015. 328 s. ISBN 978-80-7422-391-4. s. 113–116.

¹¹ Tamtéž

¹² MIOVSKÝ, Michal; SKÁCELOVÁ, Lenka; ZAPLETALOVÁ, Jana; NOVÁK, Petr; BARTÁK, Miroslav et al. *Prevence rizikového chování ve školství*. Druhé, přepracované a doplněné vydání. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK Praha a VFN Praha, 2015. 328 s. ISBN 978-80-7422-391-4. s. 113–116.

chápe své tělo, s následky markantní nadváhy nebo nedostatkem tělesné hmotnosti, včetně dalších potíží (zdravotních, psychologických).¹³

Okruh poruch a problémů spojených se syndromem týraného, zanedbávaného a zneužívaného dítěte

Další oblastí rizikového chování jsou poruchy a problémy spojené se syndromem týraného, zanedbávaného a zneužívaného dítěte. Tato skupina vykazuje známky chování, které mohou vést k nežádoucím důsledkům, jako je např. zneužívání nebo týrání. Tato problematika zahrnuje také programy určené pro prevenci těchto jevů a na včasné rozpoznání jejich projevů.¹⁴

¹³ MIOVSKÝ, Michal; SKÁCELOVÁ, Lenka; ZAPLETALOVÁ, Jana; NOVÁK, Petr; BARTÁK, Miroslav et al. *Prevence rizikového chování ve školství*. Druhé, přepracované a doplněné vydání. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK Praha a VFN Praha, 2015. 328 s. ISBN 978-80-7422-391-4. s. 116.

¹⁴ Tamtéž

3 Pojem šikana

Šikanou rozumíme opakované chování, které záměrně psychicky a fyzicky ubližuje člověku či skupině. Šikanovaný nemá často účinné postupy, jak se šikaně bránit.¹⁵ Dále lze šikanu charakterizovat jako patologické jednání v sociálních vztazích, která má povahu agresivního chování, při kterém se agresor snaží zachovávat přesilu vůči oběti. Pocit převahy, získání určitých výhod anebo pocit nadvlády jsou cíle, kterých se útočník snaží dosáhnout.¹⁶

Šikanování je jakékoliv chování, jehož cílem je ublížit, ohrožit nebo vystrašit jinou osobu nebo skupinu osob. Jde o opakované a záměrné fyzické nebo psychické útoky prováděné jedincem nebo skupinou vůči jednotlivcům nebo skupinám, kteří se nemohou bránit, nebo to z různých důvodů nejsou schopni udělat. Šikana mezi dětmi se nejčastěji vyskytuje ve škole, na cestě do školy a zpět, nebo v blízkosti jejich bydliště. Zahrnuje jak fyzické útoky, jako jsou např. bití, vydírání, loupeže nebo ničení majetku, tak i verbální útoky, například nadávky, pomluvy, vyhrožování či ponižování. Může mít také podobu sexuálního obtěžování nebo dokonce zneužívání. Nově šikana může probíhat i prostřednictvím moderních komunikačních prostředků, především prostřednictvím internetu, telefonu a jiných elektronických zařízení. Riziko šikany spočívá hlavně v její závažnosti, dlouhotrvajícím charakteru a častých celoživotních následcích pro duševní a fyzické zdraví oběti.¹⁷

Šikana je běžně spojována se školním prostředím, a proto se šikaně věnuje i MŠMT, které v metodickém pokynu ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (Metodický pokyn MŠMT 2016) definuje školní šikanu jako „*agresivní chování ze strany žáka/ů vůči žákovi nebo skupině žáků či učiteli, které se v čase opakuje (nikoli nutně).*“ Jedná se o cílený a vědomý pokus způsobit škodu, a to nejen v oblasti fyzické, emocionální a sociální, ale i na profesní úrovni u učitelů, přičemž tato činnost bývá často skrytá.¹⁸

¹⁵ BITTMANNOVÁ, Lenka a BITTMANN, Julius. *Prevence a účinné řešení šikany: u žáků a studentů s Aspergerovým syndromem a vysoce funkčním autismem*. Praha: Paspata, 2016. ISBN 978-80-88163-15-2. s. 5.

¹⁶ BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole. Pedagogika (ISV)*. Praha: ISV, 2003. ISBN 80-86642-08-9. s. 26.

¹⁷ POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY. Šikana [online]. [cit. 2025-02-11]. Dostupné z WWW: <<https://policie.gov.cz/clanek/preventivni-informace-sikana.aspx>>.

¹⁸ MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Metodický pokyn k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních*. Praha: MŠMT, 2016 [online]. 2016-09-02 [cit. 2025-02-11]. Dostupné z WWW: <<https://msmt.gov.cz/file/38988/>>.

Znaky šikany

Odborná literatura uvádí základní znaky šikany. Jedná se o záměrnost, opakovanost a nerovnoměrné rozložení sil. Záměrností rozumíme dominantní chování, které je cílené vůči druhému člověku a je realizováno agresí.

Opakovanost je důležitá k rozpoznání mezi šikanou a jednorázovým agresivním chováním. V některých případech se ale může jednat i o jednorázový útok, který lze pojmenovat jako šikanu. Příkladem lze uvést náhodný střet party mladistvých nebo dětí s jedincem. Při této situaci se mu skupina posmívá, utahuje si z něj, dobírají si ho nebo mu může i vyhrožovat.¹⁹

Dalším znakem je nerovnoměrné rozložení sil, které výrazně hraje ve prospěch agresora.²⁰ Co se týče agresora, ten má obvykle fyzickou ale i psychickou predispozici, kterou využívá k tomu, aby ubližoval nebo manipuloval právě s těmito jedinci. Jejich výrazně větší moc nemusí spočívat pouze ve fyzické síle, ale také v oblíbenosti mezi ostatními členy kolektivu nebo také v přístupu k důvěrným informacím.²¹ Agresor na první pohled vysílá vůči útočníkovi náznaky slabosti. Za šikanovaného se může považovat jedinec, který se drží stranou vzhledem k ostatním a často s nimi nedokáže navázat běžný kontakt.²²

Existují však skutečnosti, kdy měl agresor nadvládu nad obětí, i když měl vůči ní fyzické nedostatky, které si mohl vynahradit spojením se s jinými agresory.²³

3.1 Signály šikany

Šikana ve školním prostředí představuje závažný problém, který může mít trvalé negativní následky pro život dětí a dospívajících. Klíčové je včasné rozpoznání prvních známek šikany a včasná reakce. Může se jednat například o změnu chování, tělesné stopy

¹⁹ BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole. Pedagogika (ISV)*. Praha: ISV, 2003. ISBN 80-86642-08-9. s. 26.

²⁰ CIKLOVÁ, Kateřina. *Rizikové chování ve škole s vazbou na legislativní úpravu: rádce školního metodika prevence*. Ostrava: EconomPress, 2014. ISBN 978-80-905065-6-5. s. 63–64.

²¹ CALDWELL, Alice. *Bullying: [real and lasting ways to stop bullies, stand up for yourself & overcome fear]*. CreateSpace Independent Publishing Platform, 2016. ISBN-13 978-1533150004. pgs. 11.

²² MARTÍNEK, Zdeněk. *Agrese a šikana u dětí: Mohou za to média, rodičovská výchova, nebo geny?* Šance Dětem. [online]. 2013-02-01, aktualizováno 2023-12-09 [cit. 2025-02-12]. Dostupné z WWW: <<https://sancedetem.cz/agrese-sikana-u-deti-mohou-za-media-rodicovska-vychova-nebo-geny>>.

²³ BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole. Pedagogika (ISV)*. Praha: ISV, 2003. s. 25–26.

nebo o psychické problémy.²⁴ Rozlišujeme dva druhy varovných signálů. Jedná se o přímé a nepřímé varovné signály.

Do přímých varovných signálů lze zařadit:

- Posměšné a urážlivé poznámky, ponižující přezdívky, nevhodné vtipy
- Ponižování žáka, podřizování se ostatním
- Tlaky na žáka, aby poskytoval věcné nebo finanční dary agresorovi, vydírání a příkazy ze strany druhých spolužáků
- Nátlak na žáka, aby se podílel na nemravních činech, anebo aby se účastnil při jejich napomáhání
- Strkání, kopání, rány, které oběť neopětuje
- Rvačky, ve kterých hraje roli účastník, který je znatelně slabší a snaží se utéct
- Obrana šikanovaného žáka pomocí agresí, zdá se více podrážděný a naštvaný

Do nepřímých varovných signálů lze zařadit:

- Osamocenost žáka během přestávek
- Působení žáka nešťastným a stísněným dojmem
- Snaha žáka být v dohledu učitelů během přestávek a při výstupu před třídou je nervózní a vystrašený
- Školní prospěch, který se zdánlivě bez důvodu zhoršuje
- Postrádání a hledání svých věcí, žák má často poškozený nebo špinavý oděv a nedovede uspokojivě vysvětlit proč
- Uzavřenost, špatné soustředění žáka při výuce
- Vyhledává důvody pro absenci, simulace a vymýšlení si různých záminek, aby žák nemusel jít do školy
- Cesta ze školy a do školy není pravidelná, žák si hledá jiné trasy
- Pohmožděniny, odřeniny, škrábance, které nedovede vysvětlit²⁵

²⁴ Jak poznat šikanu ve škole: Signály, na které byste měli být pozorní! Škola-Hrou.cz [online]. 2024-08-02 [cit. 2025-02-12]. Dostupné z WWW: <<https://skola-hrou.cz/skola/jak-poznat-sikanu-ve-skole-signaly-na-ktere-byste-meli-byt-pozorni/>>.

²⁵ CIKLOVÁ, Kateřina. *Rizikové chování ve škole s vazbou na legislativní úpravu: rádce školního metodika prevence*. Ostrava: EconomPress, 2014. s. 64–65.

3.2 Vývojové stupně šikany

Šikana je takový jev, který představuje nemoc postihující celou skupinu lidí a poruchu mezilidských vztahů. Tato choroba se formuluje do pěti stádií podle vývoje vztahů.²⁶ Jedná se o „*zrod ostrakismu, fyzickou agresi a přitvrzování manipulace, vytvoření jádra, většinu přijímající normy agresorů a o totalitu neboli dokonalou šikanu.*“

První stádium: zrod ostrakismu

V tomto stádiu se terčem šikany stávají jednotlivci, kteří nejsou příliš oblíbení a stojí na okraji skupiny. Obvykle jde o psychické násilí, které páchá osoba, jež se distancuje od ostatních. Tento člen není v kolektivu oblíbený, a proto nemá dobrou náladu. Ostatní členové kolektivu ho ignorují, nechťejí se s ním bavit, roznášejí nepravdivé informace a na jedince jsou škodolibí. Tyto situace se mohou stupňovat a mohou vést k dalším stupňům šikany.

Druhé stádium: fyzická agrese a přitvrzování manipulace

Do druhého stádia se jedinec nebo skupina dostane ze dvou důvodů. V obtížných situacích může šikanovaný jedinec sloužit jako „ventil“ pro ostatní, kteří si na něm vybíjejí své vypětí, nebo se spojí skupina násilnických a asociálních jedinců, kteří na začátku používají násilí jako způsob, jak uspokojit své potřeby. Jedinci, kteří v sobě skrývají skrytou touhu po násilí ji často objevují právě v tomto stádiu. V případě, kdy je skupina ponechána sama sobě, převažuje snaha zakrýt strach a zároveň se vyskytuje možnost využít strachu druhého jedince, který směřuje proti kolektivu osob. Pokud jsou ve skupině kamarádské vztahy a silnější osobnosti, které mají negativní postoj k násilí a otevřeně je odmítají, je zřejmé, že zde šikana neuspěje.²⁷

Třetí stádium: klíčový moment – vytvoření jádra

Pokud neexistuje žádný odpor proti šikanování, vznikne tzv. „úderné jádro“, jehož čelo tvoří nejagresivnější jedinci, kteří se soustředí na výběr obětí. V této fázi může dojít k rozdělení skupiny na dvě stejně silné části „agresory a slušné“, které mezi sebou soupeří o dominanci. Šikana se na chvíli může zastavit, ale jakýkoli malý podnět může opět vše spustit.²⁸

²⁶ BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole. Pedagogika (ISV)*. Praha: ISV, 2003. s. 29.

²⁷ BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole. Pedagogika (ISV)*. Praha: ISV, 2003. s. 31.

²⁸ KOLÁŘ, Michal. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-871-5. s. 51.

Čtvrté stádium: většina přijímá normy agresorů

Ve čtvrté fázi jsou agresori v očích členů skupiny plně uznáváni. Jejich normy se stávají nepsaným pravidlem, která přijímá většina členů skupiny. Málokdo se dokáže postavit proti nátlaku skupiny. Dokonce i ti, u nichž by to ostatní nečekali, se začnou chovat krutě a podporují agresora tím, že tyranizují své okolí.

Páté stádium: totalita neboli dokonalá šikana

V poslední fázi jsou agresory přijímáni většinou nebo dokonce celou skupinou. Tato skupina se dostává do stádia vykořisťování, kdy je rozdělena na „otrokáře“ a „otroky“. Otrokáři využívají vše, co mohou, od materiálních hodnot až po tělo, city, intelekt a znalosti otroků. Hrubé násilí se postupně stává každodenní součástí, až je dokonce považováno za zábavu. Násilné chování ve skupině převládá, stává se normou a nikdo z členů skupiny necítí vinu.²⁹

V knize *Žák v krizové situaci* autoři píší, že ve školách probíhají typická stadia jen minimálně, ale že mnohem častěji se vyskytují jiné jevy a to například šikana, která nejví fyzickou agresi, přechod do vyššího stupně vývoje, šikana bez založení jádra.³⁰

3.3 Druhy šikany

Šikana má mnoho různých podob. Může se jednat o šikanu skrytou (nepřímou) a zjevnou (přímou). Skrytá šikana se projevuje úplnou sociální izolací, což vede k vyloučení jedince ze skupiny.³¹ Tento druh šikany je častější u dívek a někdy bývá bolestivější než přímá šikana. Dítě se intenzivně snaží vyhovět a přizpůsobit se skupině. Může se to například projevovat v chování docela nekonfliktního žáka tím, že začne zlobit nebo nebude dodržovat docházku. Nepřímá šikana bývá mnohdy spojena s šikanou přímou. Žák, který se stane cílem otevřeného násilí, bude postupně čelit pohrdání a izolaci ve skupině, a naopak u žáka, který je v kolektivu izolovaný, hrozí riziko, že se objeví mnohem trýznivější chování například posměchy nebo kopance.³²

Další podobou šikany je šikana zjevná, která může mít několik forem. Tou první

²⁹ BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole. Pedagogika (ISV)*. Praha: ISV, 2003. s. 31–33.

³⁰ ČAPEK, Robert; NAVAROVÁ, Sylvie a ŽENATOVÁ, Zdenka. *Žák v krizové situaci*. Dobrá škola. Praha: Raabe, 2017. s. 37.

³¹ KOTEK, Pavel. *Šikana, týrání, zneužívání: Šikana* [online]. 2013 [cit. 2025-02-17]. Dostupné z WWW: <http://www.benepal.cz/files/project_1_file/SIKANA-A-DOMACI-NASILI.pdf>.

³² ŘÍČAN, Pavel a JANOŠOVÁ, Pavlína. *Jak na šikanu*. Pro rodiče. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2991-6. s. 22.

může být fyzická agrese, při které agresor používá fyzické násilí, do kterého lze řadit mlácení, vrážení do jedince nebo kopání.³³ Agresor ale také může používat předměty, které zvyšují sílu útoku (batoh, propiska, baseballová pálka).³⁴ Další podobou zjevné šikany může být psychické ponižování a vydírání, např. nadávky, nucení k posluhování. Třetí podoba zjevné šikany představuje ničivé aktivity např. trhání učebnic a sešitů, polévání oblečení nebo také poškozování cizích věcí.³⁵

Kolář dělí projevy šikany na:

- *fyzické a verbální*
- *aktivní a pasivní*
- *přímé nepřímé*

Dále na základě těchto tří dimenzí rozlišuje šikanu do osmi různých typů:

- fyzická přímá aktivní např. údery na hlavu, fackování, škrcení, bití,
- fyzická pasivní přímá např. fyzické zamezování oběti v dosahování jejich cílů,
- fyzická pasivní nepřímá např. odepření splnění žádostí,
- fyzická aktivní nepřímá např. ničení věcí, pověřování jiných osob o ublížení oběti,
- verbální aktivní přímá např. nadávky, posměchy,
- verbální aktivní nepřímá např. šíření pomluv,
- verbální pasivní přímá např. chybí reakce na otázky a ignorace,
- verbální psychická pasivní nepřímá např. ostatní jedinci se nezastanou oběti.³⁶

Do druhů šikany se dále řadí šikana sexuální a kybernetická. Sexuální šikanu lze definovat tak, že dítě je pod tlakem nuceno jinou osobou účastnit se sexuálních aktivit. Může jít například o líbání, dotýkání na intimních místech nebo o pohlavní styk. O sexuální šikanu se jedná i v případě, kdy je jedinec donucen sledovat sexuální činnosti jiných lidí nebo prohlížet pornografické materiály.³⁷

„Kyberšikana je takový druh šikany, jenž využívá elektronické prostředky.“ Tuto

³³ KOTEK, Pavel. *Šikana, týrání, zneužívání: Šikana* [online]. 2013 [cit. 2025-02-17]. Dostupné z WWW: <http://www.benepal.cz/files/project_1_file/SIKANA-A-DOMACI-NASILI.pdf>.

³⁴ POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY. *Šikana* [online]. [cit. 2025-02-11]. Dostupné z WWW: <<https://policie.gov.cz/clanek/preventivni-informace-sikana.aspx>>.

³⁵ KOTEK, Pavel. *Šikana, týrání, zneužívání: Šikana* [online]. 2013 [cit. 2025-02-17]. Dostupné z WWW: <http://www.benepal.cz/files/project_1_file/SIKANA-A-DOMACI-NASILI.pdf>.

³⁶ KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování: [cesta k zastavení epidemie šikanování ve školách]*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-513-X. s. 32.

³⁷ KOTEK, Pavel. *Šikana, týrání, zneužívání: Šikana* [online]. 2013 [cit. 2025-02-17]. Dostupné z WWW: <http://www.benepal.cz/files/project_1_file/SIKANA-A-DOMACI-NASILI.pdf>.

formu šikany lze považovat za šikanu nepřímou. Jejím cílem je úmyslně ublížit oběti nebo ji zesměšnit. Může zahrnovat prvky trestných činů, jako je např. šíření pornografie, vydírání, nebezpečné vyhrožování, pronásledování nebo šíření toxikomanie.³⁸

Mezi obvyklé projevy kyberšikany se řadí např. ponižování a šíření nepravdivých informací, publikování znevažujících videí, zvukových nahrávek nebo fotografií, zneužití identity, obtěžování, vyprovokování a napadání ostatních v online prostředí, stejně jako zveřejňování soukromých informací s úmyslem poškodit jiného jedince. Na rozdíl od šikany, ke které může dojít např. ve škole, na dětském hřišti nebo také po cestě do školy nebo zpět, při kyberšikaně může agresor zaútočit kdykoliv a odkudkoliv.³⁹

3.4 Příčiny šikany

Je klíčové a nezbytné správně rozpoznat, zda se jedná o šikanu, nebo ne. Příčiny pro vznik šikany jsou často velmi podobné. Mezi faktory, které vedou k šikanování, patří osobnostní rysy účastníků šikanování (oběti, agresora), stejně jako faktory vztahující se na okolní prostředí školy, včetně jejího umístění a prostředím uvnitř školy. Proto je důležité soustředit se na vlivy a faktory, které se podílejí na jejím vzniku než na příčiny šikanování.⁴⁰ V mnoha případech, kdy jedinec šikanuje druhého jedince, neexistuje pouze jeden určitý faktor. Násilné chování jedince je důsledkem spojení několika faktorů, ať už se jedná o faktory, které zvyšují riziko šikany anebo se jedná o faktory, které riziko snižují.⁴¹

Vznik šikany je ovlivněn několika faktory, které se označují jako podmínky podporující její vznik. Patří sem například nevhodné prostředí v sociální skupině, nedostatek výchovného dohledu a právních sankcí, či anonymita daného prostředí.⁴² Aby se šikana reálně projevila, je potřeba součinnosti příčin a okolností a to např. v oblasti

³⁸ TITMANOVÁ, Michaela. *Prevence rizikového chování: praktická příručka pro práci se třídou*. Praha: Univerzita Karlova, 2019. ISBN 978-80-7603-034-3. s. 28.

³⁹ MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Rizikové chování ve školním prostředí – rámcový koncept: *Kyberšikana a další formy kybernetické agrese*, příloha č. 7. Praha: MŠMT, 2017 [online]. [cit. 2025-02-11]. Dostupné z WWW:

<[https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fmsmt.gov.cz%2Fuploads%2FPriloha c. 7 Kyberšikana d.docx&wdOrigin=BROWSELINK](https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fmsmt.gov.cz%2Fuploads%2FPriloha%20c.7%20Kyberšikana%20d.docx&wdOrigin=BROWSELINK)>.

⁴⁰ BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Pedagogika. Praha: ISV, 2003. ISBN 80-86642-08-9. s. 50–51.

⁴¹ KUYKENDALL, Sally. *Bullying: [health & medical issues today]*. Great Britain: Bloomsbury Publishing, 2012. ISBN 9781440800276. pgs. 73–74.

⁴² BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Pedagogika. Praha: ISV, 2003. ISBN 80-86642-08-9. s. 50–51.

sociologické nebo psychologické. Jedná se například o dědičnost, nevědomé duševní rysy a výchova v rodině nebo ve škole.⁴³ Šikanování může být motivováno jakoukoli odlišností nebo nerovnováhou mezi žáky, jako je například fyzická kondice, vzhled, hmotnost, barva pleti, motorické schopnosti, intelekt (ať už snížený nebo naopak výjimečný), jazykové bariéry, sociální nebo ekonomické rozdíly, psychické odlišnosti nebo speciální vzdělávací potřeby jednotlivce.⁴⁴

Agresor ve svém okolí vycítí slabého jedince, kterého si chce svým manipulativním chováním zotročit a tím si chce dokázat, že je ve skupině tím nejsilnějším. Příčinou šikany může být touha po moci, což znamená, že jedinec chce ovládnout druhého jedince nebo také motiv nelítosti, který agresor projevuje tím, že pohled na utrpení druhého ho těší. Mezi další příčiny šikany lze řadit zvědavost, jakým způsobem se oběť projevu ve strachu nebo v bolestech. Sklon k agresivnímu chování a nevhodný způsob výchovy může být další příčinou šikany.⁴⁵

Při zkoumání příčin rozlišujeme agrese na proaktivní a reaktivní. Tato agresivní činnost je motivována snahou dosáhnout určitého cíle, jako je například získání výhody, obliby mezi přáteli nebo dominantní pozice ve skupině. Pro šikanu je charakteristický typ této agrese. Reaktivní agrese naopak vzniká z oslabené schopnosti kontrolovat impulzy, obvykle v situacích, kdy jsou narušeny důležité potřeby, nebo když vzniká frustrace, vztek či pocit ohrožení.⁴⁶

⁴³ KOLÁŘ, Michal. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-871-5. s. 130.

⁴⁴ MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Rizikové chování ve školním prostředí – rámcový koncept: *Školní šikana*, příloha č. 6. Praha: MŠMT, 2016 [online]. [cit. 2025-02-11]. Dostupné z WWW:

<https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fmsmt.gov.cz%2Fuploads%2FPriloha_c_7_Kybersikana_d.docx&wdOrigin=BROWSELINK>.

⁴⁵ BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Pedagogika. Praha: ISV, 2003. ISBN 80-86642-08-9. s. 50–51.

⁴⁶ KOLLEROVÁ, Lenka; POSPÍŠILOVÁ, Anna a JANOŠOVÁ, Pavlína. *Šikanování na školách*. Věda kolem nás. Pro všední den. [Praha]: Středisko společných činností AV ČR, 2020. ISBN 978-80-270-9005-1. s. 6–7.

4 Aktéři šikany

V souvislosti se šikanou se obvykle hlavní účastníky tohoto chování označují jako agresori a oběti, případně jako osoby, které šikanují a ti jedinci, kteří jsou šikanováni.⁴⁷ Šikana není jen problémem agresora a oběti, pro její pochopení a účinné řešení je nezbytné zaměřit se i na další osoby a skupiny, které do situace zasahují (pedagogové, třídní kolektiv, rodiče zúčastněných žáků).⁴⁸

4.1 Agresor

Agresor je ten, „*kdo se aktivně zúčastní šikany, zvláště ten, který ji začíná a vede, skutečně mívá určité typické vlastnosti.*“⁴⁹ Agresor je jedinec, který používá jakýkoliv druh šikany na osobu, nebo skupinu lidí. Je to také jedinec, který se projevuje záměrným poškozováním nebo násilným omezováním jiné osoby, či věci. Agresor si tuto povahu může vypěstovat sám, případně je získána genetickými vlivy. Tato povaha je často vypěstována v prostředí, kde je jedinec negativně ovlivněn.

Útočit může přímo či nepřímo, nebo oběma způsoby. Při tomto chování se agresor dopouští trestného činu. Pokud agresor používá agresivní chování, často se jedná o dosažení jasného cíle, a to poškodit osobu nebo věc. Dalším motivem šikanování může být silná tužba po moci a kontrole nad ostatními, zvědavost ohledně toho, co vše je možné člověka donutit udělat. Jak se bude chovat pod tlakem násilí, ve strachu nebo ponížení může být další pohnutkou, proč agresor šikanuje. U člověka jako agresora nezávisí na jeho věkové kategorii.⁵⁰

Vlastnosti agresora

Častý vzhled agresora může vypadat tak, že je dominantní, panovačný, bezohledně se prosazuje nebo rád ovládá druhé osoby.⁵¹ Znalost vlastností agresora pomáhá k vytipování agresora ve skupině, kde by mohlo k šikaně dojít, popřípadě kdo je

⁴⁷ BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Pedagogika. Praha: ISV, 2003. ISBN 80-86642-08-9. s. 41–42.

⁴⁸ ŘÍČAN, Pavel a JANOŠOVÁ, Pavlína. *Jak na šikanu*. Pro rodiče. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2991-6. s. 53.

⁴⁹ ŘÍČAN, Pavel a JANOŠOVÁ, Pavlína. *Jak na šikanu*. Pro rodiče. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2991-6. s. 53.

⁵⁰ MARTÍNEK, Zdeněk. *Kdo jsou agresori a oběti v rámci šikany. Typologie agresorů a obětí* [online]. 2013-10-16 [cit. 2025-02-17]. Dostupné z WWW: <<https://clanky.rvp.cz/clanek/k/z/17907/KDO-JSOU-AGRESORI-A-OBETI-V-RAMCI-SIKANY-TYPOLOGIE-AGRESORU-A-OBETI.html>>.

⁵¹ Tamtéž

obětí šikany.⁵² Často mezi typické vlastnosti agresora bývají zařazeny následující znaky. Agresor bývá zpravidla starším jedincem s fyzickou převahou, který mívá kázeňské problémy. V kolektivu bývá oblíbený, sebevědomý a má často vůdčí roli.⁵³ Někteří se ale snaží na tyto typické vlastnosti agresora pohlížet jinak. Profesor Říčan uvádí několik výjimek. To, že má agresor tělesnou převahu neznamena, že šikanující nemůže být malý a slabý jedinec. Inteligence spojená se surovostí mnohdy nahradí rezervy v tělesné zdatnosti. Další výjimkou může být i to, že ne vždy je agresor rváčem. Je sice pravda, že žák, který je neuvážený a výbušný se často ocitá v konfliktech, ale to neznamena, že žák, který se umí kontrolovat a není vznětlivý, nemůže být šikanujícím agresorem. Agresor často mívá problematický prospěch ve škole, ale to v některých případech znamena, že špatné známky nemusí být startujícím vlivem pro agresivní chování.⁵⁴

Michal Kolář uvádí tři typy šikanujících agresorů:

- „*hrubý, primitivní, impulzivní,*
- *velmi slušný, kultivovaný, narcisticky šlechtěný, někdy i se sadistickými tendencemi v sexuální smyslu,*
- *srandista, optimistický, dobrodružný, nezřídka oblíbený a vlivný.*“⁵⁵

4.2 Oběť

Ve většině skupin, je vždy nějaký slabší jedinec, kterého si skupina vybere jako oběť, ale zároveň kritéria výběru mohou být rozdílná. Někdy není podstatné, kdo je obětí, protože výběr může být zcela náhodný.⁵⁶ Terčem šikany se obvykle stávají lidé, kteří se něčím odlišují od svého okolí. Tato odlišnost může souviset s fyzickou kondicí, vzhledem, patřením do určité sociální skupiny nebo rasovými rozdíly.⁵⁷

⁵² ŘÍČAN, Pavel a JANOŠOVÁ, Pavlína. *Jak na šikanu*. Pro rodiče. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2991-6. s. 53–54.

⁵³ KOLÁŘ, J. *Základní typy šikany a druhy agresorů*. [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2015. [cit. 2025-02-20]. Dostupné z WWW: <https://is.muni.cz/el/ped/podzim2015/UPV_0009/um/Zakladni_typy_sikany_a_druhy_agresoru.pdf>.

⁵⁴ ŘÍČAN, Pavel a JANOŠOVÁ, Pavlína. *Jak na šikanu*. Pro rodiče. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2991-6. s. 53–55.

⁵⁵ ŘÍČAN, Pavel a JANOŠOVÁ, Pavlína. *Jak na šikanu*. Pro rodiče. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2991-6. s. 56.

⁵⁶ KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování: [cesta k zastavení epidemie šikanování ve školách]*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-513-X. s. 87.

⁵⁷ BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Pedagogika. Praha: ISV, 2003. ISBN 80-86642-08-9. s. 41–42.

Oběti obvykle nějak vybočují, jsou nápadné, neobvyklé, projevují fyzickou či psychickou odlišnost v negativech i pozitivěch. Obvykle, kdo něčím vyčnívá z průměru, je pro okolí potenciální hrozbou. Lidé takové jedince mezi sebe neradi přijímají, dávají jim najevo svoji nepřízeň a neochotu spolupracovat.⁵⁸

Vlastnosti obětí

Šikanovaný často mívá nedostatky v tělesné zdatnosti. Oběť se může od ostatních odlišovat nápadnými vnějšími znaky, například oběť nosí brýle, špinavé nebo roztrhané oblečení nebo trpí nadváhou. Důsledkem šikany může být také rasová odlišnost nebo tělesný handicap. Oběti jsou často ze sociálně slabších rodin (žádné značkové oblečení, chytré telefony). Terčem šikany mnohokrát bývá i dítě, které se odlišuje v neurotické oblasti (tiché, plaché, beznadějně) nebo dítě s určitými poruchami pozornosti (syndrom ADHD). Dítě, které je nové ve školním kolektivu anebo naopak dítě, které se pomocí provolací snaží navázat vztah s jedinci v kolektivu, může být potenciální obětí školní šikany.⁵⁹

⁵⁸ MARTÍNEK, Zdeněk. *Kdo jsou agresori a oběti v rámci šikany. Typologie agresorů a obětí* [online]. 2013-10-16 [cit. 2025-02-17]. Dostupné z WWW: <<https://clanky.rvp.cz/clanek/k/z/17907/KDO-JSOU-AGRESORI-A-OBETI-V-RAMCI-SIKANY-TIPOLOGIE-AGRESORU-A-OBETI.html>>.

⁵⁹ Tamtéž

5 Extrémní projevy agrese

Do této kategorie spadají extrémní podoby agresivního chování zaměřené proti jiné osobě např. fyzickým útokem proti své osobě, za což lze považovat např. sebepoškozování a v neposlední řadě je agresivní chování namířené proti věcem, v tomto případě se může jednat o poškozování majetku. Jako zvláštní druh extrémně agresivního chování lze považovat šikanu, kterou autorka popsala v kapitole č. 3.⁶⁰ Dospělí často spojují agresivní a násilné chování dětí především s vlivem médií. Nicméně sklony k agresivitě mají také genetické základy, a významnou roli při formování nevhodného chování dětí hrají i rodiče.⁶¹

Agresivita

Slovo agresivita pochází z latinského slova *agressivus*, které lze do českého překladu přeložit jako útočný. Agresivita je v určitém rozsahu typická vlastnost osobnosti jedince.⁶² Pojem agresivita lze definovat jako „*tendenci k útočnému či nepřátelskému jednání vůči druhé bytosti, kolektivu nebo instituci*“. Tento projev zahrnuje různé podoby újmy, od slovních útoků po fyzické násilí. V širším smyslu ji lze vnímat jako cílené jednání, jehož účelem je dosáhnout určitého cíle.⁶³ Každý jedinec potřebuje mít určitou úroveň agresivity, jinak by v sociálním prostředí neměl šanci na přežití. Vnější faktory nás často vedou k tomu, že agresivitu projevíme v našem každodenním životě, ale úroveň agresivity se však u jednotlivých lidí liší. Jako příčinou zvýšené agresivity hrají důležitou roli genetické rysy.⁶⁴ V naší společnosti se často objevuje názor, že za agresivitu dítěte je odpovědný muž, tedy otec. Realita však naznačuje, že větší problémy s agresivitou mají děti vychovávané například matkou, která projevuje skrytý typ agresivity. Dále se ukazuje, že vyšší úroveň agresivity se může rozvinout u dítěte, kterému od útlého věku rodiče nebo prarodiče signalizují, že jeho agresivní chování je účinným nástrojem pro dosažení stanovených cílů.⁶⁵

⁶⁰ TITMANOVÁ, Michaela. *Prevence rizikového chování: praktická příručka pro práci se třídou*. Praha: Univerzita Karlova, 2019. ISBN 978-80-7603-034-3. s. 39.

⁶¹ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agrese a šikana u dětí: Mohou za to média, rodičovská výchova, nebo geny?* Šance Dětem. [online]. 2013-02-01, aktualizováno 2023-12-09 [cit. 2025-02-17]. Dostupné z WWW: <<https://sancedetem.cz/agrese-sikana-u-deti-mohou-za-media-rodicovska-vychova-nebo-geny>>.

⁶² Tamtéž

⁶³ TITMANOVÁ, Michaela. *Prevence rizikového chování: praktická příručka pro práci se třídou*. Praha: Univerzita Karlova, 2019. ISBN 978-80-7603-034-3. s. 40.

⁶⁴ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agrese a šikana u dětí: Mohou za to média, rodičovská výchova, nebo geny?* Šance Dětem. [online]. 2013-02-01, aktualizováno 2023-12-09 [cit. 2025-02-12]. Dostupné z WWW: <<https://sancedetem.cz/agrese-sikana-u-deti-mohou-za-media-rodicovska-vychova-nebo-geny>>.

⁶⁵ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže: 2., aktualizované a rozšířené vydání*. Grada, 2015. ISBN 978-80-247-9760-1. s. 11–14.

Agrese

Slovo agrese pochází z latinského slova *aggressio*, což do českého překladu lze přeložit jako výpad, útok. Agresi lze definovat jako „*akt, kdy jedinec použije agresivitu ve svém chování*“.⁶⁶ Agrese představuje chování, které má za cíl ubližovat, násilně omezovat svobodu a poškozovat osoby nebo věci. Agrese je však také jednou z hlavních psychologických reakcí, která v patřičné formě slouží k vymýcení překážek. Agresi lze prospěšně orientovat například ve sportu.⁶⁷ Autorka se domnívá, že sportovci poté agresi využívají za dobrým účelem a těží z ní úspěšné výsledky.

Agrese nemusí mít pouze formu fyzického násilí, ale také může mít podobu poškozování věcí jiných osob ale i psychologické poranění jiného jedince, a to způsobem například zesměšňováním, zneuctíváním nebo vydíráním. Označení chování za agresivní závisí na tom, zda bylo vykonáno úmyslně a cílevědomě. K tomu však navazují i jiné rysy, které agresivní chování charakterizují. Tím dalším rysem může být chování, které je podnícené úsilím pomoci jiné osobě.⁶⁸

Příčiny agrese

Jako důvodem, proč u dětí vzniká agrese je, že se cítí bezbranné, rozzlobené ale také protože nemají povědomí o svém vlastním stavu a postrádají komunikační dovednosti potřebné k vyřešení problému. Příčiny agrese mohou být různorodé. Mohou to být biologické faktory, kdy se jedná o genetické predispozice. Dalším faktorem mohou být rodinné vztahy, ve kterých mohou například probíhat hádky nebo dokonce i rvačky. Dítě následně napodobuje chování členů rodiny a díky tomu se formuje agrese. Další příčinou agrese jsou psychologické faktory. Děti, které mají potíže rozeznat a vyjádřit své emoce, mohou vykazovat agresivní chování. Proto je důležité, aby dítě bylo schopno ovládat své emoce. Také dlouhodobý stres a různá traumata, kterými si dítě prošlo nebo prochází, může přispívat k agresivním projevům.⁶⁹ V neposlední řadě lze za příčinu

⁶⁶ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agrese a šikana u dětí: Mohou za to média, rodičovská výchova, nebo geny?* Šance Dětem. [online]. 2013-02-01, aktualizováno 2023-12-09 [cit. 2025-02-12]. Dostupné z WWW: <<https://sancedetem.cz/agrese-sikana-u-deti-mohou-za-media-rodicovska-vychova-nebo-geny>>.

⁶⁷ TITMANOVÁ, Michaela. *Prevence rizikového chování: praktická příručka pro práci se třídou*. Praha: Univerzita Karlova, 2019. ISBN 978-80-7603-034-3. s. 39.

⁶⁸ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agrese a šikana u dětí: Mohou za to média, rodičovská výchova, nebo geny?* Šance Dětem. [online]. 2013-02-01, aktualizováno 2023-12-09 [cit. 2025-02-12]. Dostupné z WWW: <<https://sancedetem.cz/agrese-sikana-u-deti-mohou-za-media-rodicovska-vychova-nebo-geny>>.

⁶⁹ *Agrese u dítěte: příčiny, druhy, co dělat, léčba, cvičení* [online]. 2023-10-16 [cit. 2025-02-17]. Dostupné z WWW: <<https://starikovypribehy.cz/agrese-u-dite-diciny-druhy-co-delat-lecba-cviceni>>.

agresivního chování považovat „mediální násilí“. Opakované sledování násilí v televizi posiluje u dítěte víru, že agrese je akceptovatelná a poté má tendenci agrese kopírovat.⁷⁰

Typy agrese

Agresi lze rozdělit do několika typů. Mezi ty první patří rozdělení na agresi afektivní a instrumentální. Afektivní agrese vzniká jako reakce na vnější podněty. Tyto podněty v jedinci vzbuzují zlost a vznětlivé reakce v oblasti verbálního nebo fyzického chování. Tento první typ agrese vzniká většinou neplánovaně. Při instrumentální agresi jedinec není ovládán hněvem a jeho agresivní chování není reakcí na nevhodné chování budoucí oběti.⁷¹

Dále lze agresi dělit na fyzickou, verbální a sociální. Jedinec se dopouští fyzické agrese, pokud použije fyzickou sílu, jedná se například o údery, kopance nebo o kousání. Verbální agresi si lze představit pod realizací prostřednictvím slov, jde například o urážky, nadávky nebo vyhrožování. Při sociální agresi jedinec manipuluje svou obětí nebo o ní roznáší pomluvy.⁷²

V neposlední řadě lze agresi členit na „agresi benigní neboli účelovou“ a „agresi maligní neboli zhoubnou“. Agrese benigní je evolučně naprogramovaná a slouží jako obranný mechanismus pro přežití jednotlivce a představuje nástroj biologické přizpůsobivosti. Jakmile nebezpečí pominou, ustává. Naopak agrese maligní je zaměřena na uspokojení lidských požadavků a prožitků, které z ní člověk získává. Šikanování je zaručeně agresí maligní.⁷³

⁷⁰ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agrese a šikana u dětí: Mohou za to média, rodičovská výchova, nebo geny?* Šance Dětem. [online]. 2013-02-01, aktualizováno 2023-12-09 [cit. 2025-02-12]. Dostupné z WWW: <<https://sancedetem.cz/agrese-sikana-u-deti-mohou-za-media-rodicovska-vychova-nebo-geny>>.

⁷¹ KOTEK, Pavel. *Šikana, týrání, zneužívání: Šikana* [online]. 2013 [cit. 2025-02-17]. Dostupné z: WWW <http://www.benepal.cz/files/project_1_file/SIKANA-A-DOMACI-NASILI.pdf>.

⁷² *Když se dětská agrese vymkne kontrole: Příčiny, varovné signály a prevence agresivního chování ve škole* [online]. 2023 [cit. 2025-02-17]. Dostupné z WWW: <<https://www.blog.mojra.cz/clanek/kdyz-se-detska-agrese-vymkne-kontrola-priviny-varovne-signaly-a-prevence-agresivniho-chovani-ve-skole>>.

⁷³ Psychologie, pedagogika: *Agrese* [online]. 2008 [cit. 2025-02-16]. Dostupné z WWW: <<https://psychologie-pedagogika.studentske.cz/2008/06/agrese.html>>.

6 Školní metodik prevence

Školní metodik prevence se orientuje na práci v oblasti rizikového chování. Jedna z jeho činností představuje obstarávání lepší informovanosti mezi rodiči, učiteli a žáky s cílem dosáhnout co největší efektivity primární prevence rizikových chování. Blízce kooperuje s třídními učiteli a analyzuje přímé a nepřímé varovné signály, které mohou napovídat výskytu rizikového chování. Dále pořádá přednášky a schůzky o této výše uvedené problematice.⁷⁴ Školní metodik prevence ve spolupráci s ostatními pedagogy a za podpory školního vedení sestavuje minimální preventivní program. Školní metodik prevence naplňuje úlohu iniciátora, koordinátora a tvůrce MPP. Průběžně hodnotí preventivní strategii školy a na konci školního roku připravuje závěrečnou hodnotící zprávu, která je obvykle zahrnuta ve výroční zprávě školy.⁷⁵

Školní metodik prevence je jedním z členů poradenského týmu, který poskytuje poradenské činnosti. Jeho pracovní činnosti jsou definovány v příloze č. 3 k vyhlášce č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.⁷⁶

6.1 Činnosti metodika prevence

Metodik prevence vykonává specializovanou činnost, která je nadřazená činnosti vzdělávací a zároveň ji doplňuje. Výchovné poradenství nebo třídnictví patří mezi výchovné činnosti učitele, kam spadá i prevence, kdy povinnost zakomponovat ji do výchovně vzdělávací činnosti určuje zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. Činnosti, které metodik provádí a vede o nich dokumentaci v písemné formě, mají několik rozdílných charakterů. Jedná se zejména o činnosti metodické, koordinační, informační a poradenské. Mezi metodické a koordinační činnosti školního metodika prevence se řadí:

- Koordinace vytváření a dohledu nad realizací preventivního programu školy.

⁷⁴ NÁRODNÍ PEDAGOGICKÝ INSTITUT ČESKÉ REPUBLIKY. *Školní metodik prevence* [online]. 2023 [cit. 2025-02-17]. Dostupné z WWW: <<https://archiv-nuv.npi.cz/projekty/rspp/skolni-metodik-prevence.html>>.

⁷⁵ CIKLOVÁ, Kateřina. *Rizikové chování ve škole s vazbou na legislativní úpravu: rádce školního metodika prevence*. Ostrava: EconomPress, 2014. ISBN 978-80-905065-6-5. s. 22.

⁷⁶ MIOVSKÝ, Michal; SKÁCELOVÁ, Lenka; ZAPLETALOVÁ, Jana; NOVÁK, Petr; BARTÁK, Miroslav et al. *Prevence rizikového chování ve školství*. Druhé, přepracované a doplněné vydání. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK Praha a VFN Praha, 2015. ISBN 978-80-7422-391-4. s. 121.

- Koordinace vzdělávání školních pedagogů a metodické řízení jejich činností v okruhu prevence rizikového chování.
- Organizace školních činností určené pro prevenci některých rizikových chování a účast na provedení těchto aktivit.
- Organizace přípravy a provádění činností, které se soustředí na integraci multikulturních elementů do výuky a na začleňování žáků z ciziny-klíčovým cílem tohoto postupu je zaměření na prevenci rasismu, xenofobie a jiných negativních jevů související s akceptací kulturních a etnických rozdílů.
- Dohled nad spoluprací školy s orgány státní správy a samosprávy, které mají pravomoc řešit problematiku prevence rizikového chování. Dále s metodikem preventivních činností v pedagogicko-psychologické poradně a s pracovišti, které odborně zaměřují na prevenci.
- Vyhledávání a následné kontaktování pracoviště, které je profesně zaměřené. Dále se do metodické a koordinační činnosti řadí účast na zakročení a na péči v případě náhlého nástupu rizikového chování.
- Sbírání zpráv a informací o žácích, kteří jsou v péči specializovaných poradenských zařízení v oblasti prevence rizikového chování a jejich uchovávání v souladu s pravidly ochrany osobních údajů.
- Evidence písemných záznamů, které poskytují prokázat rozsah a obsah činnosti školního metodika prevence, doporučená a realizovaná opatření.

Do činností informačního typu školního metodika prevence spadá:

- Poskytování a sdílení odborných informací o rizikovém chování, dostupných programech a návrzích, informací o metodách specifické primární prevence pedagogickému sboru školy.
- Předložení výsledků preventivní činnosti školy a dosažení nových odborných poznatků a zkušeností.
- Provádění poradenské pomoci, činnosti.
- Správa a pravidelná obnova seznamu spolupracovníků školy, kteří se orientují na prevenci rizikového chování (např. Policie, organizace sociální péče, instituce státní správy a samosprávy).
- Součinnost s třídními učiteli při identifikaci přímých nebo nepřímých varovných signálů, které naznačují možné riziko rozvoje problematického chování u žáků a tříd, a podíl na pozorování faktorů, které mají vliv na rizikové chování.

- Realizování učitelské diagnostiky, identifikace žáků s rizikovými projevy a poskytování poradenské pomoci těmto žákům a jejich zákonným zástupcům, a v případě nutnosti zajištění vhodné péče na příslušném odborném pracovišti.
- Zajištění podmínek pro začlenění žáků s poruchami chování a organizace poradenských a preventivních služeb, které těmto žákům poskytují škola a specializovaná školská zařízení.⁷⁷

6.2 Školní poradenské pracoviště

Oblast školního poradenství zahrnuje dva směry: školské poradenské pracoviště a školské poradenské zařízení, které zahrnuje pedagogicko-psychologickou poradnu a speciálně-pedagogické centrum. Služby školního poradenského pracoviště vykonávají dle vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, výchovný poradce, školní metodik prevence, případně školní psycholog/školní speciální pedagog. Školní poradenské pracoviště se snaží docílit díky rychlé pomoci přímo na místě dění, podpory žáků a jejich rodičů.⁷⁸

Za poskytnuté služby poradenského pracoviště odpovídá ředitel školy, případně jím pověřený pracovník. Ředitel školy má své stanovené povinnosti, mezi ně se řadí zodpovídání za školní poradenské služby a s tím souvisí i vytváření preventivního programu. Ředitelé školy vybírají vhodný vzor školního poradenského pracoviště, který odpovídá se složením personálu a který zprostředkuje ideální kooperaci pedagogických pracovníků při vypracování školní strategie pedagogicko-psychologického poradenství. Aby mohly být poskytovány poradenské služby, musí být dodrženy pravidla, které jsou zpravidla stanoveny ve školním řádu. Dále je důležité dbát na to, aby se předešlo střetnutí se zákonem č. 1001/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, protože všichni pracovníci, kteří poskytují poradenské služby, pracují s velmi důvěrnými a citlivými informacemi o žácích a jejich rodičích.⁷⁹

⁷⁷ MIOVSKÝ, Michal; SKÁCELOVÁ, Lenka; ZAPLETALOVÁ, Jana; NOVÁK, Petr; BARTÁK, Miroslav et al. *Prevence rizikového chování ve školství*. Druhé, přepracované a doplněné vydání. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK Praha a VFN Praha, 2015. ISBN 978-80-7422-391-4. s. 121–122.

⁷⁸ CIKLOVÁ, Kateřina. *Rizikové chování ve škole s vazbou na legislativní úpravu: rádce školního metodika prevence*. Ostrava: EconomPress, 2014. ISBN 978-80-905065-6-5. s. 12–13.

⁷⁹ MIOVSKÝ, Michal; SKÁCELOVÁ, Lenka; ZAPLETALOVÁ, Jana; NOVÁK, Petr; BARTÁK, Miroslav et al. *Prevence rizikového chování ve školství*. Druhé, přepracované a doplněné vydání. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK Praha a VFN Praha, 2015. ISBN 978-80-7422-391-4. s. 120.

Podstatou fungování poradenského týmu jsou přesně stanovené pracovní funkce, které jednotliví pracovníci mají a také představa o odborných zaměření a specializaci ostatních členů.⁸⁰ Plnohodnotné poskytování poradenských služeb závisí na komunikaci, určení rolí a pravomocí ve školním poradenském týmu. Škola má ve svých kompetencích možnost vytvořit dva vzory poradenských služeb, a to podle dvou kritérií, kterými jsou velikost školy nebo počet žáků a přítomnost, případně absenci dalších odborníků.⁸¹

Výchovný poradce upíná svou pozornost především na kariérové poradenství a na postup začlenění žáka se specifickými vzdělávacími potřebami, včetně integrace nadaných dětí s výjimečnými schopnostmi. Obecná náplň práce výchovných poradců je také uvedena ve vyhlášce 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. Výchovný poradce se tedy zaměřuje na poskytování poradenské, metodické a informační podpory.⁸²

Dalším poskytovatelem poradenských služeb, je školní psycholog neboli školní speciální pedagog, který poskytuje ve škole některé zvláštnosti poradenské práce, které blízkou souvislost se prostředím školy. Hlavním cílem je zajistit systém včasného odhalování žáků s problémy v učení, těch, kteří vykazují známky rizikového chování, a také vypracovávat strategie, které se následně uplatňují ve školách. V náplni práce školního psychologa je včasné zakročení v krizových situacích, kterými mohou být například: rodinné nebo psychologické problémy žáka, ať už se jedná o rozvod rodičů, úmrtí v rodině, tak i problémy spojené se sebepoškozováním.⁸³

6.4 Minimální preventivní program

Tento dokument je pokaždé vytvářen pro konkrétní školní rok, nemá stanovenou konkrétní formu a je nedílnou složkou školního výchovně vzdělávacího programu. Tento program za podpory školního vedení sestavuje školní metodik prevence ve spolupráci

⁸⁰ CIKLOVÁ, Kateřina. *Rizikové chování ve škole s vazbou na legislativní úpravu: rádce školního metodika prevence*. Ostrava: EconomPress, 2014. ISBN 978-80-905065-6-5. s. 13–14.

⁸¹ CIKLOVÁ, Kateřina. *Rizikové chování ve škole s vazbou na legislativní úpravu: rádce školního metodika prevence*. Ostrava: EconomPress, 2014. ISBN 978-80-905065-6-5. s. 14–15.

⁸² MIOVSKÝ, Michal; SKÁČELOVÁ, Lenka; ZAPLETALOVÁ, Jana; NOVÁK, Petr; BARTÁK, Miroslav et al. *Prevence rizikového chování ve školství*. Druhé, přepracované a doplněné vydání. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK Praha a VFN Praha, 2015. ISBN 978-80-7422-391-4. s. 117–118.

⁸³ Tamtéž

s ostatními pedagogy. Základem je především úzká kooperace mezi pracovníky, jako je výchovný poradce a školní psycholog.⁸⁴

Podle metodického doporučení MŠMT je minimální preventivní program „konkrétní dokument školy zaměřený zejména na výchovu a vzdělávání žáků ke zdravému životnímu stylu, na jejich osobnostní a emočně sociální rozvoj a komunikační dovednosti“. Tento program podléhá kontrole České školní inspekce, pravidelně se vyhodnocuje a na konci školního roku je zhodnocena účinnost a kvalita přijatých preventivních strategií prevence. Výsledky hodnocení jsou součástí výroční zprávy o činnosti školy.⁸⁵

Minimální preventivní program školy se orientuje zejména na aktivity primární prevence, konkrétně na univerzální preventivní programy. V některých třídách, pokud je to nutné, jsou následně uskutečňovány programy selektivní nebo indikované prevence.⁸⁶

Realizace MPP

Úkoly a role jednotlivých zúčastněných stran na realizaci MPP jsou následující. Ředitel školy nese odpovědnost za podporu a tvorbu programu, zatímco školní metodik prevence má ve své náplni práce koordinaci přípravy programu a jeho vypracování. Učitelé pak integrují preventivní témata do své výuky. Třídní učitelé mají klíčovou roli při sledování rizikového chování ve své třídě, poté při uskutečňování preventivních programů a jejich následné hodnocení. Žáci se iniciativně podílejí na přípravě a realizaci preventivního programu a důležitá je také kooperace školy s dalšími organizacemi, které v dané oblasti nabízejí preventivní programy. Aby byl MPP úspěšně vytvořen, je důležitá vzájemná spolupráce všech pracovníků.⁸⁷

Každý metodik prevence by měl na své škole uchovávat aktuální verze všech dokumentů, které jsou nezbytné pro vypracování MPP a dalších preventivních opatření,

⁸⁴ CIKLOVÁ, Kateřina. *Rizikové chování ve škole s vazbou na legislativní úpravu: rádce školního metodika prevence*. Ostrava: EconomPress, 2014. ISBN 978-80-905065-6-5. s. 21–22.

⁸⁵ MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních*. Praha: MŠMT, 2010 [online]. [cit. 2025-02-11]. Dostupné z WWW:

<https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fmsmt.gov.cz%2Fuploads%2FMethodicke_doporučení_uvodni_cast.doc&wdOrigin=BROWSELINK>.

⁸⁶ VALENTOVÁ, Lidmila. *Školní poradenství II*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2013. ISBN 978-80-7290-629-1. s. 103–104.

⁸⁷ MIOVSKÝ, Michal; SKÁCELOVÁ, Lenka; ZAPLETALOVÁ, Jana; NOVÁK, Petr; BARTÁK, Miroslav et al. *Prevence rizikového chování ve školství*. Druhé, přepracované a doplněné vydání. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK Praha a VFN Praha, 2015. ISBN 978-80-7422-391-4. s. 141–142.

například školní řád, platné předpisy týkající se primární prevence a dlouhodobý plán prevence školy.⁸⁸

Po shromáždění výše uvedených dokumentů se provádí mapování konkrétní situace a podmínek ve škole. Tato analýza zahrnuje hodnocení podmínek a situací u jednotlivých žáků nebo kolektivu, identifikaci rizik negativního chování a požívání či šíření návykových látek ve škole, stejně jako pozorování rizikových skupin či jedinců nebo specifických míst v areálu školy. Pro pozorování situací je možné využít rozhovory s kolegy, průzkumy formou dotazníků nebo analýzy. V rámci MPP by měly být zahrnuty i evidence o dříve řešených případech rizikového chování, které představují užitečný prostředek pro předávání zkušeností.⁸⁹

⁸⁸ Tamtéž

⁸⁹ VALENTOVÁ, Lidmila. *Školní poradenství II*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2013. ISBN 978-80-7290-629-1. s. 59–60.

7 Prevence rizikového chování

Slovo prevence pochází z latinského jazyka a znamená „*opatření učiněná předem, včasnou obranou nebo ochranou*“. Zhruba od konce padesátých let 20. století došlo k rozdělení na primární a sekundární.⁹⁰ Prevencí rizikového chování rozumíme „*jakékoliv typy různé formy výchovných, vzdělávacích, zdravotních, sociálních intervencí*“ nebo jiných zásahů, které mají za cíl zabránit vzniku rizikového chování, zastavit jeho další rozvoj, zmírnit již přítomné projevy nebo pomoci řešit jeho následky.⁹¹

Hlavním cílem primární prevence rizikového chování u žáků je podpora jejich výchovy, která vede k zabraňování a snížení nežádoucích projevů chování, nasměrování žáků ke zdravému životnímu stylu, podpora v rozvoji konstruktivního sociálního chování a zlepšení psychosociálních schopností potřebných pro zvládání stresových situací. Tato oblast se orientuje na prevenci, jejímž cílem je zamezit vzniku rizikového chování v konkrétních oblastech nebo alespoň co nejvíce zmírnit jeho negativní dopady mezi žáky.⁹²

Primární prevence se rovněž dělí na specifickou a nespecifickou. Specifická primární prevence zahrnuje činnosti a programy zaměřující se na konkrétní skupiny lidí, u kterých by bez zásahu mohlo dojít k projevům rizikového chování. Cílem těchto programů je zabraňovat nebo snižovat výskyt těchto problémů. Tyto programy obvykle probíhají v menších skupinách dětí a mládeže, kde jsou účastníci podporováni k vyjádření osobních pohledů a zamyšlení nad svými postoji. Nespecifická primární prevence zahrnuje všechny činnosti, které pomáhají podporovat zdravý způsob života a přispívají k poklesu rizika vzniku nebo vývoji rizikového chování. Tento typ aktivit zahrnuje zejména volnočasové programy, které motivují k plnění společenských pravidel a podporují osobnostní růst, odpovědnost za vlastní chování a rozhodování. Programy primární prevence mají za cíl vybavit cílovou skupinu potřebnými vědomostmi,

⁹⁰ VALENTOVÁ, Lidmila. *Školní poradenství II*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2013. ISBN 978-80-7290-629-1. s. 42.

⁹¹ MIOVSKÝ, Michal; SKÁCELOVÁ, Lenka; ZAPLETALOVÁ, Jana; NOVÁK, Petr; BARTÁK, Miroslav et al. *Prevence rizikového chování ve školství*. Druhé, přepracované a doplněné vydání. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK Praha a VFN Praha, 2015. ISBN 978-80-7422-391-4. s. 29.

⁹² MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních*. Praha: MŠMT, 2010 [online]. [cit. 2025-02-11]. Dostupné z WWW: <https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fmsmt.gov.cz%2Fuploads%2Fmetodicke_doporuceni_uvodni_cast.doc&wdOrigin=BROWSELINK>.

dovednostmi a postoji, které podporují zdravý způsob života a odpovědný přístup k rizikovému chování.⁹³

O sekundární prevenci se jedná, pokud umožníme účinnou podporu lidem, kteří například začali užívat návykové látky, ale jejich problém ještě není příliš závažný. V rámci tohoto příkladu přístup zahrnuje programy, strategie a činnosti zacílené na prevenci zneužívání drog, včasné rozpoznání a léčbu uživatelů.

Terciární prevence se soustředí na snížení rizik spojených s nebezpečným chováním. Cílem léčby rizikového chování je odstranění závislosti a podpora resocializace jednotlivce, jehož schopnosti byly závislostí negativně ovlivněny. Terapie může probíhat ambulantně nebo v rámci pobytu ve zdravotnických zařízeních či v komunitních centrech neziskových organizací, kde se klienti účastní dobrovolně, což znamená, že jsou alespoň zčásti motivováni ke změně.⁹⁴

Selektivní primární prevence se soustředí na osoby, u kterých je zvýšené riziko rozvoje rizikového chování, protože jsou více vystaveny negativním faktorům, které tento vývoj podporují. Programy selektivní primární prevence jsou časově náročné a vyžadují pečlivou přípravu. Dále kladou vysoké nároky na kvalifikaci pracovníků, kteří je realizují, jako jsou školní metodici prevence nebo externí specializovaný lektor.⁹⁵

Indikovaná primární prevence se orientuje na děti a mládež, u nichž existuje vysoké riziko vzniku, nebo se již projevují první příznaky rizikového chování. Cílem je včas odhalit problém poté správně vyhodnotit potřebu konkrétních zásahů a okamžitě zahájit potřebné intervence. Realizaci programů indikované prevence zajišťuje odborník s vysokoškolským vzděláním a specifickým výcvikem v oblasti sebezkušenosti, například školní psycholog nebo adiktolog.⁹⁶

⁹³ VALENTOVÁ, Lidmila. *Školní poradenství II*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2013. ISBN 978-80-7290-629-1. s. 44.

⁹⁴ VALENTOVÁ, Lidmila. *Školní poradenství II*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2013. ISBN 978-80-7290-629-1. s. 44–45.

⁹⁵ VALENTOVÁ, Lidmila. *Školní poradenství II*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2013. ISBN 978-80-7290-629-1. s. 46.

⁹⁶ VALENTOVÁ, Lidmila. *Školní poradenství II*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2013. ISBN 978-80-7290-629-1. s. 46–47.

7.1 Prevence šikany

Existuje široká škála opatření, postojů, nástrojů, principů a postupů, které mohou pomoci zabránit a řešit šikanování. Mezi ně patří znalost příčin a fází šikanování, stejně jako pochopení okolností, které vedou k tomuto chování. Součástí preventivních opatření je i poučení žáků o linkách důvěry. Klíčovým prvkem prevence šikany je hledání způsobů, jak ovlivnit specifické rizikové faktory u obětí i agresorů a formování pozitivního kolektivního postoje, kde k šikanování dochází nebo by mohlo docházet.⁹⁷ Školský zákon (zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání – poznámka autora) stanovuje, že prevence je klíčovou součástí školního prostředí, a proto jsou školy povinny zabránit vzniku rizikového chování.⁹⁸

Primární prevence šikany je zaměřena na prevenci jejího vzniku, což znamená, že tento druh prevence se aplikuje, pokud k šikaně zatím nedošlo. To zahrnuje podporu zdravého rozvoje dítěte, zvyšování povědomí dětí, rodičů i veřejnosti o šikaně a realizaci preventivních aktivit ve školách. Nejefektivnější obrana proti šikanování spočívá v budování otevřených, přátelských a bezpečných vztahů mezi členy školní komunity.⁹⁹

Sekundární prevence je aplikována v případech, kdy již k šikaně došlo, a je zaměřena na přijetí nápravných opatření, která zabrání opakování těchto problémů. Patří sem včasné rozpoznání, okamžité vyšetření incidentu, pedagogická opatření a práce s agresory.¹⁰⁰

⁹⁷ BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole. Pedagogika (ISV)*. Praha: ISV, 2003. 197 s. ISBN 80-86642-08-9. s. 77–78.

⁹⁸ CIKLOVÁ, Kateřina. *Rizikové chování ve škole s vazbou na legislativní úpravu: rádce školního metodika prevence*. Ostrava: EconomPress, 2014. 160 s. ISBN 978-80-905065-6-5. s. 8–9.

⁹⁹ BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole. Pedagogika (ISV)*. Praha: ISV, 2003. 197 s. ISBN 80-86642-08-9. s. 78.

¹⁰⁰ BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole. Pedagogika (ISV)*. Praha: ISV, 2003. 197 s. ISBN 80-86642-08-9. s. 78.

8 Praktická část

Prevence rizikového chování ať už na základních nebo středních školách je klíčovým faktorem pro včasné podchycení a zamezení tohoto chování. A proto tuto roli zastává školní metodik prevence, který má důležité úlohy v prevenci rizikového chování.

Praktická část je zaměřena na školní metodiky prevence na vybraných základních školách na Příbramsku. Cílem výzkumu této bakalářské práce bylo zjištění způsobů řešení šikany a extrémních projevů agrese na vybraných základních školách na Příbramsku. Vedlejším cílem bylo zjištění vývoje případů šikany a extrémních projevů agrese.

Za účelem získání informací byl využit kvalitativní výzkum. V praktické části byla použita metoda strukturovaného rozhovoru. Pro výzkum bylo dotázáno 5 školních metodiků prevence na vybraných základních školách na Příbramsku. Všichni zúčastnění rozhovoru byli informováni o nahrávání a byli obeznámeni s faktem, že informace budou využity pouze pro účely bakalářské práce a nebudou nikde jinde zveřejněny. V rozhovoru byly kladeny předem připravené otázky, na které následně respondenti odpovídali.

Pro zachování anonymity se autorka rozhodla respondenty pojmenovat jako respondent č. 1., respondent č. 2., respondent č. 3., respondent č. 4. a respondent č. 5. Otázky k rozhovoru jsou uloženy v příloze s názvem příloha A, ukázka rozhovoru je uložena v příloze s názvem příloha B.

K dosažení kvalitnější analýzy rozhovoru byla použita metoda otevřeného kódování, metoda papíru a tužky.

8.1 Stanovení hypotéz

H1: Předpokládám, že na všech vybraných školách lze pozorovat vývoj zhoršení rizikového chování šikany a extrémních projevů agrese.

H2: Předpokládám, že všichni respondenti budou navrhnout ke zlepšení prevence vybraného rizikového chování zvýšení finančních prostředků na základních školách.

H3: Predikuji, že preventivní programy na základních školách se budou lišit.

8.2 Strukturovaný rozhovor

Rozhovor byl uskutečněn s pěti školními metodiky prevence na základních školách na Příbramsku. Čtyři školy jsou městského typu a jedna je typu vesnického. Pro zachování anonymity se autorka rozhodla respondenty pojmenovat jako respondent č. 1., respondent č. 2., respondent č. 3., respondent č. 4. a respondent č. 5. Délka rozhovoru trvala 20–35 minut.

Otázky k rozhovoru jsou obsaženy v příloze označené jako příloha A a ukázka rozhovoru v příloze označené jako příloha B.

Respondent č. 1.

Základní škola č. I. poskytuje všeobecné vzdělání a má k dispozici první i druhý stupeň. Tuto základní školu navštěvuje 292 žáků rozdělených do 14 tříd. Škola poskytuje školní družinu a školní klub a pro trávení volného času má k dispozici zahradu, školní dvůr, hřiště či knihovnu. Základní škola je sídlištního typu. Respondent č. 1. se v této praxi pohybuje 40 let.

Respondent č. 2.

Základní škola č. II. poskytuje všeobecné vzdělání a má k dispozici první i druhý stupeň. Výuka na této škole probíhá ve dvaceti kmenových učebnách. Počet žáků na této škole je kolem 640. Tato škola se mimo jiné zaměřuje na rozšířenou výuku tělesné výuky se zaměřením na míčové hry. Škola dále poskytuje možnost navštěvovat žákům prvního stupně školní družinu a pro druhý stupeň je k dispozici školní klub, studovna nebo internetová třída. Škola také umožňuje navštěvovat různé kroužky např. rybaření, výuka cizích jazyků, keramika nebo práce s počítačem. Základní škola se nachází na okraji města.

Respondent č. 3.

Základní škola č. III. poskytuje všeobecné vzdělání a má k dispozici první i druhý stupeň. Školu navštěvuje kolem 490 žáků. Tato škola je zaměřená na sportovní aktivity žáků a má k dispozici školní družinu a školní klub. Škola nabízí spoustu typů kroužků např. minibasketbal, basketbal, keramika či včelařství. Tato škola je sídlištního typu.

Respondent č. 4.

Základní škola č. IV. poskytuje všeobecné vzdělání a má k dispozici první i druhý stupeň. Počet žáků na škole je kolem 500 žáků. Škola má k dispozici školní družinu a nabízí mnoho kroužků např. keramika, florbal, judo, házená či šachy anebo kroužek, ve kterém žáci vaří nebo tvoří. Tato základní škola je sídlištního typu. Respondent č. 4. se v této praxi pohybuje 10 let.

Respondent č. 5.

Základní škola č. V. poskytuje všeobecné vzdělání a má k dispozici první i druhý stupeň. Školu navštěvuje kolem 200 žáků. Má k dispozici školní družinu a školní klub. Tato škola je vesnického typu. Respondent č. 5. se v praxi školního metodika prevence pohybuje 3 roky, ale ve školním prostředí už několik let před tím.

8.3 Vyhodnocení rozhovoru

1. Jaké konkrétní preventivní programy proti šikaně a extrémním projevům agrese jsou na Vaší škole realizovány? Jaké metody se v rámci prevence osvědčily?

V tomto případě se odpovědi většinou neshodovaly. I když **R1** a **R2** uvedli spolupráci s organizací Elrond z.ú., ostatní školy mají jiné preventivní programy. S touto organizací jsou oba respondenti velice spokojeni. **R2** dále sdělil, že škola má konkrétní vnitřní program, který provádí školní psycholog. V minulých letech se tento program zaměřoval jenom na šikanu, ale nyní už programy propojují. Důvodem je špatná odolnost psychiky dětí, která v posledních letech stoupá. Odpověď **R5** se od ostatních liší tím, že tato škola má preventivní program pouze proti kyberšikaně a zaměřuje se na žáky druhého stupně základní školy. **R4** uvedl, že na jejich škole má prevenci rizikového chování na starost jedna osoba, která pracuje s třídními kolektivy a pomáhá rozkrýt nezdravé chování

v kolektivech. Odpověď **R1** se lišila tím, že školní metodik prevence má dokončený kurz Kočičí zahrada, který zahrnuje i program proti šikanování. Co se týká programů ve spolupráci s Policií ČR, tak to se u všech škol shodovalo.

Tabulka č. 1: Preventivní programy proti šikaně a extrémním projevům agrese¹⁰¹

Respondenti	
R1	Preventivní programy proti šikaně Preventivní programy vytvořené ve spolupráci s organizací Elrond z. ú. Programy, které se týkají Městské policie, zaměřené na zdravotně nebo na dopravní výchovu
R2	Preventivní programy vytvořené ve spolupráci s organizací Elrond z. ú. V minulosti konkrétní programy proti šikaně, nyní jsou programy propojené s preventivním programem zaměřeným na posilování psychické odolnosti
R3	Různé preventivní programy Programy, spojené s pracovníky Policie ČR
R4	Projektový Den pro život ve spolupráci se složkami integrovaného záchranného systému, které pro školu připravují besedy, které se týkají kyberšikany, šikany, právní odpovědnosti a pohybů na sociálních sítích.
R5	Preventivní program proti kyberšikaně zaměřující se na druhý stupeň základní školy

2. Jak na Vaší škole probíhá vyhodnocování (zjištění) případů šikany a agresivního chování? Jaké kroky školního metodika prevence a školy následují od prvotního zjištění až po konečné řešení?

Většina respondentů uvedla, že se doposud nesetkali s tak závažným chováním, které by se dalo brát jako za klasickou šikanu. Většinou se jedná jen o nějaké projevy, které se školám povedlo podchytit hned na začátku. **R2a R5** uvedli, že je slovo šikana nadužívané. Nicméně pokud se objeví projevy nebo podněty vybraného i jakéhokoliv

¹⁰¹ Vlastní zdroj 2025

rizikového chování, školy velice důkladně postupují při řešení a šetření této situace. Odpovědi na tuto otázku se shodovaly. Jedná se o proces, ve kterém v první řadě hraje roli třídní učitel, který s kolektivem pracuje nejvíce a zjišťuje základní informace. Poté třídní učitel informuje školního metodika o možných rizikových projevech v kolektivu. Situace se následně šetří, většinou v úzké spolupráci se školním psychologem. Poté se situace prošetřuje ve spolupráci s účastníky, tedy v první řadě je prováděn rozhovor se svědky, poté s obětí a v neposlední řadě s agresorem. O této situaci jsou rodiče vždy informováni. Podle **R1**, **R2** a **R5** je velmi důležité komunikovat se žáky a rodiči, přičemž někdy, podle některých respondentů, tato komunikace mezi školou a rodiči vázne.

3. Jaká je konkrétní role metodika prevence při řešení případů šikany? Jaké nástroje nebo postupy má k dispozici?

Postupy a nástroje školního metodika prevence při řešení případů šikany nebo jakéhokoliv rizikového chování se u všech respondentů shodovaly. Ať už se jedná o komunikaci nebo rozhovory se žáky, učiteli a rodiči, tak i o komunikaci s kolektivem a o práci s ním. Odpovědi **R1**, **R2** a **R5** se odlišují tím, že za důležitou složku při řešení situací považují spolupráci se školním psychologem. Protože práce se žáky nebo samotné šetření situací je poté snadnější. Odpověď **R4** se lišila tím, že škola má k dispozici sociálního pedagoga, který zastává roli školního psychologa a vede výchovné komise a mentoring, což jak **R4** uvedl, se jedná o velikou pomoc pro školu.

4. Jakým způsobem probíhá spolupráce školy s Policií České republiky při prevenci a řešení šikany a agresivního chování? Dochází k pravidelným školením nebo intervencím?

Na otázku, zda škola spolupracuje s Policií ČR, se odpovědi shodovaly u všech respondentů. Rozdílné odpovědi se neshodovaly v rámci projektů na školách a spolupráce s Městskou policií. Odpovědi **R3** a **R5** se odlišovaly tím, že s Městskou policií nespolupracují. **R5** uvedl, že by měli zájem o tuto spolupráci, ale nejsou v teritoriu Městské policie. Většina programů škol, které spolupracují s Policií ČR, jsou zaměřené na oblasti dopravy, bezpečnosti, trestněprávní odpovědnosti, kyberšikany, šikany anebo na problematiku drog. Odpověď **R1** se liší tím, že škola je součástí projektu Kam chceš dojít, který je zaměřený na problematiku drog. **R5** sdělil, že v minulosti byla škola součástí tohoto projektu, ale z důvodu velkého zájmu a naplněné kapacity již není.

Odpověď **R4** se liší tím, že škola spolupracuje s Policií ČR v projektu Den pro život, který je zaměřený na problematiku drog.

Tabulka č. 2: Projekty, programy škol ve spolupráci s Policií ČR¹⁰²

Respondenti	
R1	Projekt Kam chceš dojít, který je zaměřený na problematiku drog
R2	Programy v oblasti dopravy a bezpečnosti
R3	Přednášky pracovníků Policie ČR
R4	Projekt Den pro život, který je zaměřený na problematiku drog
R5	Program pro deváté ročníky v rámci trestněprávní odpovědnosti

Tabulka č. 3: Spolupráce s Policií ČR a s Městskou policií¹⁰³

Respondenti	Spolupráce s Policí ČR	Spolupráce s Městskou policií
R1	Ano	Ano
R2	Ano	Ano
R3	Ano	Ne
R4	Ano	Ano
R5	Ano	Ne

5. Jaké máte možnosti Vy a škola, jak postihovat žáky, u nichž bylo prokázáno agresivní nebo šikanózní chování?

V tomto případě se odpovědi všech respondentů shodovaly. Všichni respondenti uvedli, že kázeňské postihy jim určuje školní řád, ve kterém je přesně stanoveno, jaké postihy lze použít při určitém typu chování, které škola netoleruje. **R5** sdělil, že při projevech šikany anebo klasické šikany, škola postihuje žáky spíše vyššími kázeňskými postihy, typu od důtky třídního učitele až po snížení známky z chování, poněvadž postihy typu klasických poznámek **R5** přijde málo dostačující. **R1** zas uvedl, že se škole v minulosti osvědčilo zainteresování zákonných zástupců žáků do dané situace. **R4** sdělil,

¹⁰² Vlastní zdroj 2025

¹⁰³ Vlastní zdroj 2025

že pokud se jedná o klasickou šikanu, situace se oznamuje Policii ČR a OSPODU, což uvedl i **R3**, který také sdělil, že je důležitá domluva se žáky a jejich zákonnými zástupci.

6. Jakým způsobem je prevence šikany a extrémních projevů agrese začleněna do běžné výuky a školních aktivit? Mají učitelé povinnost se jí aktivně věnovat?

V případě otázky, zda je prevence šikany a agresivního chování začleněna do výuky, tak se odpovědi většinou neshodovaly. **R1** a **R2** uvedli, že se prevenci tohoto rizikového chování učitelé věnují ve svých třídnických hodin. Odpovědi **R3**, **R4** a **R5** se lišili tím, že na jejich školách neprobíhají třídnické hodiny, ale začlenění prevence do výuky mají jiným způsobem. **R3** uvedl, že se prevenci rizikového chování mají zapojenou v rámci občanské a rodinné výuky a na druhou stranu **R4** odpověděl na tuto otázku tak, že prevenci se škola věnuje v rámci předmětu občanské výchovy a výchovy k občanství a ke zdraví a v rámci tohoto předmětu mají učitelé možnost řešit problémy a komunikovat se žáky. Dále se jedná o projektové dny nebo preventivní programy. Odpověď **R5** se odlišuje od ostatních tím, že škola se prevenci věnuje pomocí komunikace v rámci třídního kroužku třídního učitele s kolektivem. Pokud se opravdu projeví nějaké to riziko, tak se v rámci hodin provádějí různé aktivity, které podporuje dobré klima v kolektivu. Na druhou stranu **R1** uvedl, že prevenci mají dále začleněnou v předmětu etická výchova, který se zabývá morálkou a bezpečností. **R2** odpověděl na tuto otázku i tak, že jeho škola je sportovně zaměřená, a proto žáky vede ke zdravému životnímu stylu v rámci sportovních aktivit. Všichni respondenti se shodovali s odpovědí, že je velmi důležitá komunikace třídních učitelů se žáky.

Tabulka č. 4: Způsoby začlenění prevence šikany a extrémních projevů agrese do výuky¹⁰⁴

Respondenti	
R1	V rámci třídnických hodin V rámci předmětu etická výchova zabývající se morálkou a bezpečností
R2	V rámci třídnických hodin V rámci sportovních aktivit

¹⁰⁴ Vlastní zdroj 2025

R3	V rámci občanské a rodinné výuky
R4	V rámci předmětu občanské výchovy a výchovy k občanství a ke zdraví
R5	V rámci třídních kroužků třídního učitele s kolektivem

7. Jakým způsobem jsou pedagogové a ostatní zaměstnanci školy zapojeni do prevence rizikového chování? Probíhají pro ně speciální školení či semináře?

Odpovědi na tuto otázku se spíše shodovaly. Všichni respondenti uvedli, že pedagogové jsou školeni jak kolektivně, tak jak uvedl **R3** a **R5** školení probíhá samo rozvojem. Může se jednat o semináře, online semináře nebo webináře. Odpověď **R1** se lišila tím, že pedagogové na této škole podstupují online školení na téma šikanování a jak rozpoznat projevy šikany nebo šikanované dítě. Na druhou stranu **R2** uvedl, že školení probíhá velmi často, protože dle jeho názoru je základem práce s kolektivem, ať už v třídních hodinách nebo v mimoškolních aktivitách, protože třídní učitel, zastává základní preventivní práci.

Tabulka č. 5: Jakým způsobem probíhá zapojení pedagogů do prevence rizikového chování, školení pedagogů¹⁰⁵

Respondenti	
R1	Online školení na téma šikanování, jak rozpoznat projevy šikany nebo šikanované dítě
R2	Online školení, webináře
R3	V rámci samo rozvoje
R4	Seznámení s metodickým doporučením Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy a s interními pokyny školy Online školení, webináře
R5	V rámci samo rozvoje

¹⁰⁵ Vlastní zdroj 2025

8. Jakým způsobem škola vyhodnocuje účinnost preventivních opatření proti šikaně a agresi? Probíhají například pravidelné analýzy nebo dotazníková šetření?

Odpovědi na tuto položenou otázku se spíše neshodovaly. **R1** uvedl, že analýza je prováděna školním metodikem prevence a vždy na konci školního roku, ve které se vyhodnocuje nejen šikana ale např. zameškané hodiny, neomluvené hodiny a vše co se týče prevence, na druhou stranu odpověď **R2** se lišila tím, že analýzy jsou prováděny přes školní poradenské pracoviště a jsou vyhodnocovány velmi pravidelně na denní bázi v rámci úzkého kontaktu. Třídní učitelé vyhodnocují svou činnost v rámci svých třídnických hodin a poté hodnotí, jaké projevy rizikového chování ve třídách zaznamenali. Následně tyto informace směřují ke školnímu metodikovi prevence, který čtvrtletně dává tyto sesbírané informace dohromady a seznamuje je pravidelně s vedením školy. Odpověď **R4** se odlišuje tím, že účinnost preventivních opatření se vyhodnocuje jednou ročně v rámci minimálního preventivního programu. Dále se na této škole účinnost těchto opatření provádí skrz schránku důvěry. **R3** sdělil, že škola provádí dotazníkové šetření a poté jeho vyhodnocování. Na druhou stranu **R5** na tuto otázku odpověděl, že vyhodnocování probíhá průběžně v rámci třídních koleček, při kterých mají žáci prostor se vyjádřit k tomu, jak se v třídě nebo na škole cítí. Škola má dále schránku důvěry a v minulosti provedla mapování školy, kde byla položená otázka, jestli mají žáci ve škole někoho, kterému důvěřují. Podle výsledků se prokázalo, že každý žák má na škole někoho, komu se mohou svěřit.

Tabulka č. 6: Způsoby vyhodnocování účinnosti preventivních opatření¹⁰⁶

Respondenti	
R1	Analýza prováděná školním metodikem prevence na konci školního roku – vyhodnocování šikany a dalších rizikových chování
R2	Analýzy prováděny často školním poradenským pracovištěm Čtvrtletní vyhodnocování informací sesbírané od třídních učitelů o projevech rizikového chování a jejich následné seznamování s vedením školy
R3	Vyhodnocování dotazníkového šetření

¹⁰⁶ Vlastní zdroj 2025

R4	Vyhodnocování jednou ročně v rámci minimálního preventivního programu V rámci schránky důvěry
R5	V rámci třídních koleček třídních učitelů se žáky V rámci schránky důvěry Mapování školy – pokládání otázek žákům

9. Jak se v posledních letech vyvíjí počet případů šikany a extrémních projevů agrese na Vaší škole? Lze pozorovat vývoj zlepšení, zhoršení nebo stagnace?

Odpovědi na tuto otázku se spíše shodovaly. **R2** a **R4** uvedli, že sledují vývoj šikany a agresivního chování spíše stagnující. **R2** blíže sdělil, že v posledních letech škola zaznamenala extrémní nárůst případů s projevy psychických krizí, a proto je agresivní chování spíše v pozadí. Odpovědi **R1**, **R3** a **R5** se lišily tím, že vývoj tohoto rizikového chování se spíše zvyšuje. **R1** blíže sdělil, že zhoršení mapuje od události Covid 19. a jedná se spíše o žáky z nestabilních rodinných zázemích, na druhou stranu **R3** uvedl, že takovéto rizikové chování u žáků stoupá, ale ne ve velkém měřítku, sdělil, že projevy se dají stále zavčas podchytit. **R5** uvedl, že vývoj šikany a agresivního chování u žáků na této škole se spíše stupňuje v rámci projevů nikoli v závažnosti.

Tabulka č. 7: Vývoj počtů případů šikany a extrémních projevů agrese¹⁰⁷

Respondenti	
R1	Vývoj zhoršení
R2	Vývoj stagnace
R3	Vývoj zhoršení
R4	Vývoj stagnace
R5	Vývoj zhoršení

¹⁰⁷ Vlastní zdroj 2025

10. Jaké konkrétní změny byste navrhovali ke zlepšení prevence a řešení šikany na Vaší škole? Existují překážky, které brání efektivnějšímu přístupu?

Odpovědi na tuto položenou otázku se spíše shodovaly. **R2**, **R3** a **R5** uvedli, že jako změnu ke zlepšení prevence šikany a jakéhokoliv rizikového chování by navrhovali více finančních prostředků, protože kvalitní preventivní programy v této době jsou velice drahé. **R2** a **R5** uvedli, že by uvítali větší návaznost nebo pravidelnost preventivních programů. Odpovědi **R3**, **R4** a **R5** se odlišují tím, že respondenti vidí překážku, která brání efektivnějšímu přístupu, jako spolupráci s rodiči a jejich výchovu a zodpovědnost. Na druhou stranu **R1** by zlepšil práci organizací, které mají na starost případové konference problémových žáků a mají pomáhat rodinám a spolupracovat s nimi, což se v některých případech neděje z důvodu nízké kapacity pracovníků v těchto organizacích. **R4** vidí jako překážku postrádání školního psychologa, kterého škola momentálně nemá k dispozici a jako zlepšení prevence by **R4** navrhoval možnost supervize, která byla škole sice nabídnuta, ale vzhledem k tomu, že se jednalo o jedinou školu tak se to škole nepodařilo získat. Odpověď **R5** se liší tím, že by jako zlepšení prevence navrhoval zlepšení přístupu kvalitních preventistů zvenčí a dále jakousi „časovou dotaci“ pro školního metodika prevence, protože v některých případech je šetření projevů rizikového chování velice dlouhodobým procesem, a proto je školní metodik prevence v některých případech velice časově zatížen, protože školní metodik prevence je často současně i pedagogem.

Tabulka č. 8: Navrhované změny pro zlepšení prevence a řešení šikany a agresivního chování¹⁰⁸

Respondenti	
R1	Zlepšení práce organizací, které pomáhají rodinám a spolupracují s nimi a mají na starost případové konference problémových žáků
R2	Zvýšení finančních prostředků Větší návaznost a pravidelnost programů
R3	Zvýšení finančních prostředků Zlepšení spolupráce s rodiči
R4	Zlepšení spolupráce s rodiči

¹⁰⁸ Vlastní zdroj 2025

	Součinnost, možnost mít k dispozici školního psychologa Možnost supervize
R5	Zvýšení finančních prostředků Větší návaznost a pravidelnost programů Zlepšení spolupráce s rodiči Zlepšení přístupu kvalitních preventivistů zvenčí „Časová dotace“ školního metodika prevence – částečný úvazek

8.5 Ověření hypotéz

H1: Předpokládám, že na všech vybraných školách lze pozorovat vývoj zhoršení rizikového chování šikany a extrémních projevů agrese.

Autorka se dotazovala respondentů, kteří pracují na základních školách jako školní metodici prevence, zda lze na jejich školách v posledních letech pozorovat u případů šikany a extrémních projevů agrese vývoj zlepšení, zhoršení nebo stagnace. Dle rozhovoru dva respondenti odpověděli, že pozorují vývoj stagnace a tím tvrzení vyvrátili.

Hypotéza se nepotvrdila

H2: Předpokládám, že všichni respondenti budou navrhnout ke zlepšení prevence vybraného rizikového chování zvýšení finančních prostředků na základních školách.

Dle rozhovoru dva respondenti neuvedli finance jako hlavní roli ke zlepšení prevence vybraného rizikového chování. **R1** uvedl, že se jedná o zlepšení práce organizací, které mají pomáhat rodinám a spolupracovat s nimi. **R4** uvedl, že se jedná o součinnost školního psychologa a o možnost supervize.

Hypotéza se nepotvrdila

H3: Predikuji, že preventivní programy na základních školách se budou lišit.

Dle rozhovoru všichni respondenti uvedli odlišné preventivní programy, i když dva respondenti uvedli shodnou organizaci, která školám připravuje preventivní programy, tak **R2** uvedl i vnitřní preventivní program prováděný školním psychologem.

Hypotéza se potvrdila

8.4 Diskuze

Pro získání informací autorka zvolila provést kvalitativní šetření u respondentů. Výzkum probíhal formou strukturovaného rozhovoru a byl proveden s pěti respondenty. Jednalo se o respondenty, kteří pracují na pozici školního metodika prevence na vybraných základních školách na Příbramsku. Rozhovor probíhal kolem 20–35 minut. Autorka zvolila 10 otázek, které se zaměřovaly na práci školního metodika prevence v rámci šikany a extrémních projevů agrese, jaké preventivní programy mají k dispozici na vybraných základních školách anebo zda sledují vývoj projevů vybraného rizikového chování spíše zlepšující, zhoršující anebo stagnující.

V praktické části byl stanoven cíl a hypotézy. Hypotéz bylo celkem tři, z toho dvě se vyvrátily a jedna se potvrdila. Autorka respondentům pokládala 10 otázek, pomocí kterých byly zjištěny způsoby řešení vybraného rizikového chování a jak školní metodici prevence sledují vývoj případů šikany a agresivního chování, zda se jedná o vývoj zlepšující, zhoršující anebo stagnující.

Většina respondentů uvedla, že se doposud nesetkala s tak závažným rizikovým chováním, které by představovalo klasickou šikanu. Většinou se jedná jen o projevy, které ale škola dokázala včas podchytit. Pokud se ale nějaké projevy objeví, škola velice důkladně tuto situaci řeší. V první řadě hraje důležitou roli třídní učitel, který pracuje s kolektivem nejčastěji a dokáže tak zjistit základní informace. Pokud situace není tak závažná a třídní učitel je schopen to řešit, tak to dále nepostupuje, ale informuje o tom školního metodika prevence. Pokud se jedná o závažnější projevy, třídní učitel informuje školního metodika prevence o možných rizikových projevech probíhající v kolektivu. Situace se důkladně šetří, většinou v úzké spolupráci se školním psychologem. Poté se situace prošetřuje ve spolupráci s účastníky, provádějí se rozhovory se svědky, poté s obětí a následně a agresorem. O této situaci jsou vždy informováni zákonní zástupci.

Většina respondentů sleduje vývoj případů šikany a extrémních projevů agrese jako zhoršující se. Někteří sledují zhoršující se vývoj od události Covid 19, někteří sledují nárůst případů tohoto rizikového chování z důvodu nárůstu rodin s nepříznivým rodinným zázemím a podmínkami. Dle názoru autorky se projevy tohoto rizikového chování opravdu zvyšují z výše uvedeného důvodu. Nicméně dva respondenti tento názor autorky vyvrátili tím, že spíše zaznamenávají extrémní nárůst projevů psychických krizí, a proto je agresivní chování nyní spíše v pozadí a že nárůst případů šikany a agresivního chování nezaznamenávají.

Z poslední položené otázky: zda by navrhovali nějaké změny ke zlepšení prevence a řešení šikany a zda existují překážky, které brání efektivnějšímu přístupu, vyplývá, že každý respondent uvedl alespoň jednu překážku anebo návrh na změnu. Nejvíce se jednalo o zvýšení finančních prostředků na preventivní programy pro školy a obecně na prevenci. Zřizovatel financí pro prevenci, by měl tedy brát v úvahu, zda by nebylo možné více investovat do prevence rizikového chování na základních školách, protože v této době, jak respondenti uvedli, jsou kvalitní preventivní programy velice drahé. Nejedná se ale pouze o finance, ale také, jak uvedl respondent, o možnost supervize, která nebyla poskytnuta z důvodu nízkého zájmu. Je důležité mít k dispozici možnost zpětné vazby své práce z pohledu jiné osoby. Získávat jiný pohled na věci, rozvíjet si profesní dovednosti a vyslechnout si názory ostatních. Proto by tato možnost měla být poskytnuta každému, kdo o ni požádá. Jako překážku respondenti sledují spolupráci s rodiči. Je důležité, aby spolupráce mezi pracovníky školy a rodiči anebo obecně mezi školou a rodiči byla založena na bázi dobrých vztahů.

Podle získaných informací z rozhovorů s metodiky prevence autorka usuzuje, že by bylo přínosné, kdyby existovalo pravidelné setkávání školních metodiků prevence v rámci města nebo okresu, kde by metodici sdíleli své poznatky z dobré praxe. Určitě by bylo přínosné i to, kdyby každá základní škola měla k dispozici školního psychologa. Pomocí získaných informací z rozhovoru autorka dospěla k tomu, že pokud má škola k dispozici školního psychologa, tak je šetření, řešení různých situací mnohem snadnější a přínosnější. Dle názoru autorky je důležité, aby škola zaměřovala své projekty nebo programy pro žáky v rámci problematiky šikany ale i kyberšikany, která se dle poznatků z rozhovoru objevuje častěji. Je podstatné, aby školy stále upínaly pozornost na programy v oblasti dopravy a trestněprávní odpovědnosti. A to z toho důvodu, že většina žáků na základních školách dosahuje patnáctého roku, a tudíž obdrží občanský průkaz a mají i možnost obdržet řidičský průkaz daného typu. Dalším důvodem je, že žáci dovrší patnáctého roku, obdrží občanský průkaz a tím pádem se žák stává právně odpovědným, což znamená, že jsou schopni nést důsledky za své činy. Proto si autorka myslí, že je důležité se soustředit na tyto oblasti v rámci programů nebo projektů na škole.

Závěr

V bakalářské práci se autorka zabývala tématem Rizikové chování žáků na základních školách na Příbramsku a možnosti prevence. Autorka se v práci zaměřovala blíže na problematiku šikany a extrémních projevů agrese a na školního metodika prevence a na jeho činnosti. Autorka se v teoretické části zaměřila na vysvětlení základních pojmů, která se váží na toto téma.

Šikana a extrémní projevy agrese můžou představovat závažný problém, který má dlouhodobé negativní dopady na sociální a psychické zdraví dítěte. Prevence hraje klíčovou roli pro včasné podchycení a zamezení vzniku tohoto rizikového chování, a proto by měla být součástí každodenního školního života. Proto tuto roli na základních školách zastává školní metodik prevence, který nejen že identifikuje rizikové faktory a varovné signály u žáků, kterým následně poskytuje poradenské služby, ale koordinuje i činnosti zaměřené na prevenci a zajišťuje včasnou intervenci. Školní metodik prevence by měl také zajišťovat bezpečné prostředí pro žáky. Efektivní prevence představuje dobrou spolupráci všech členů školní komunity, od třídních učitelů přes školního metodika prevence až po zákonné zástupce a žáky. Cílem je vytvoření bezpečného klimatu pro bezproblémové soužití žáků ve škole.

V praktické části se autorka zaměřila na kvalitativní výzkumnou metodu, která byla provedena strukturovaným rozhovorem s pěti školními metodiky prevence na vybraných základních školách na Příbramsku, kteří odpovídali na deset otázek.

Cílem tohoto výzkumu bylo zjistit způsoby řešení vybraného rizikového chování. Dle vyhodnocení praktické části by měl být kladen více důraz na posílení vztahů a spolupráce mezi školou a zákonnými zástupci žáků. Kladen důraz by měl být také na poskytnutí více finančních prostředků základním školám pro oblast prevence. Vedlejším cílem tohoto výzkumu bylo zjistit vývoj případů šikany a extrémních projevů agrese. Dle vyhodnocení praktické části se autorka dozvěděla, že se jedná spíše o vývoj zhoršení, a proto by měl být kladen větší důraz na zamezení těchto projevů hned v prvopočátku. Častým důvodem zhoršení vývoje případů vybraného rizikového chování bylo špatné rodinné zázemí, a z toho důvodu by měl být kladen důraz i na kontrolu rané péče u dětí. Pomocí praktické části se autorka dozvěděla, že pokud má škola k dispozici školního psychologa, tak jeho činnosti představují velkou pomoc při řešení různých situací, ve spolupráci se školním metodikem prevence a řešení situací je poté snadnější a přináší tak mnoho přínosů.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

1. BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole. Pedagogika (ISV)*. Praha: ISV, 2003. ISBN 80-86642-08-9. 197 s.
2. BITTMANNOVÁ, Lenka a BITTMANN, Julius. *Prevence a účinné řešení šikany: u žáků a studentů s Aspergerovým syndromem a vysoce funkčním autismem*. Praha: Pasparta, 2016. ISBN 978-80-88163-15-2. 90 s.
3. CALDWELL, Alice. *Bullying: [real and lasting ways to stop bullies, stand up for yourself & overcome fear]*. CreateSpace Independent Publishing Platform, 2016. ISBN-13 978-1533150004. 72 pgs.
4. CIKLOVÁ, Kateřina. *Rizikové chování ve škole s vazbou na legislativní úpravu: rádce školního metodika prevence*. Ostrava: EconomPress, 2014. ISBN 978-80-905065-6-5. 160 s.
5. ČAPEK, Robert; NAVAROVÁ, Sylvie a ŽENATOVÁ, Zdenka. *Žák v krizové situaci*. Dobrá škola. Praha: Raabe, 2017. ISBN 978-80-7496-294-3. 141 s.
6. KNOTOVÁ, Dana. *Školní poradenství*. Pedagogika. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4502-2. 258 s.
7. KOLÁŘ, Michal. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-871-5. 332 s.
8. KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování: [cesta k zastavení epidemie šikanování ve školách]*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-513-X. 255 s.
9. KOLLEROVÁ, Lenka; POSPÍŠILOVÁ, Anna a JANOŠOVÁ, Pavlína. *Šikanování na školách*. Věda kolem nás. Pro všední den. [Praha]: Středisko společných činností AV ČR, 2020. ISBN 978-80-270-9005-1. 15 s.
10. KUYKENDALL, Sally. *Bullying: [health & medical issues today]*. Great Britain: Bloomsbury Publishing, 2012. ISBN 9781440800276. 168 pgs.
11. MACEK, Petr. *Adolescence*. Vyd. 2., upr. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-747-7. 141 s.
12. MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže: 2., aktualizované a rozšířené vydání*. Grada, 2015. ISBN 978-80-247-9760-1. 192 s.
13. MIOVSKÝ, Michal; SKÁCELOVÁ, Lenka; ZAPLETALOVÁ, Jana; NOVÁK, Petr; BARTÁK, Miroslav et al. *Prevence rizikového chování ve školství*. Druhé, přepracované a doplněné vydání. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK Praha a VFN Praha, 2015. ISBN 978-80-7422-391-4. 328 s.

14. PROCHÁZKA, Miroslav. *Metodik prevence a jeho role na základní škole*. Praha: Pasparta, 2019. ISBN 978-80-88290-28-5. 270 s.
15. ŘÍČAN, Pavel a JANOŠOVÁ, Pavlína. *Jak na šikanu*. Pro rodiče. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2991-6. 155 s.
16. TITMANOVÁ, Michaela. *Prevence rizikového chování: praktická příručka pro práci se třídou*. Praha: Univerzita Karlova, 2019. 232 s. ISBN 978-80-7603-034.
17. VALENTOVÁ, Lidmila. *Školní poradenství II*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2013. ISBN 978-80-7290-629-1. 207 s.

Elektronické zdroje

1. *Agrese u dítěte: příčiny, druhy, co dělat, léčba, cvičení* [online]. 2023-10-16 [cit. 2025-02-17]. Dostupné z WWW: <<https://starikovypribehy.cz/agrese-u-ditete-priciny-druhy-co-delat-lecba-cviceni/>>.
2. *Druhy šikany: Šikana* [online]. 2020 [cit. 2025-02-17]. Dostupné z WWW: <<https://apas.cz/slovnicek-pojmu/druhy-sikany/>>.
3. *Jak poznat šikanu ve škole: Signály, na které byste měli být pozorní!* Škola-Hrou.cz [online]. 2024-08-02 [cit. 2025-02-12]. Dostupné z WWW: <<https://skola-hrou.cz/skola/jak-poznat-sikanu-ve-skole-signaly-na-ktere-byste-meli-byt-pozorni/>>.
4. *Když se dětská agrese vymkne kontrole: Příčiny, varovné signály a prevence agresivního chování ve škole* [online]. 2023 [cit. 2025-02-17]. Dostupné z WWW: <<https://www.blog.mojra.cz/clanek/kdyz-se-detska-agrese-vymkne-kontrola-priciny-varovne-signaly-a-prevence-agresivniho-chovani-ve-skole>>.
5. KOLÁŘ, J. *Základní typy šikany a druhy agresorů*. [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2015. [cit. 2025-02-20]. Dostupné z WWW: <https://is.muni.cz/el/ped/podzim2015/UPV_0009/um/Zakladni_typy_sikany_a_druhy_agresoru.pdf>.
6. KOTEK, Pavel. *Šikana, týrání, zneužívání: Šikana* [online]. 2013 [cit. 2025-02-17]. Dostupné z WWW: <http://www.benepal.cz/files/project_1_file/SIKANA-A-DOMACI-NASILI.pdf>.
7. PAVLAS MARTANOVÁ, Veronika. *Typologie rizikového chování*. Národní pedagogický institut České republiky [online]. 2014 [cit. 2025-02-26]. Dostupné z WWW: <<https://archiv-nuv.npi.cz/t/co-je-skolska-primarni-prevence-rizikoveho-chovani/typologie-rizikoveho-chovani.html>>.

8. POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY. Šikana [online]. [cit. 2025-02-11]. Dostupné z WWW: <<https://policie.gov.cz/clanek/preventivni-informace-sikana.aspx>>.
9. MARTÍNEK, Zdeněk. *Agrese a šikana u dětí: Mohou za to média, rodičovská výchova, nebo geny?* Šance Dětem. [online]. 2013-02-01, aktualizováno 2023-12-09 [cit. 2025-02-12]. Dostupné z WWW: <<https://sancedetem.cz/agrese-sikana-u-deti-mohou-za-media-rodicovska-vychova-nebo-geny>>.
10. MARTÍNEK, Zdeněk. *Kdo jsou agresori a oběti v rámci šikany. Typologie agresorů a obětí* [online]. 2013-10-16 [cit. 2025-02-17]. Dostupné z WWW: <<https://clanky.rvp.cz/clanek/k/z/17907/KDO-JSOU-AGRESORI-A-OBETI-V-RAMCI-SIKANY-TYPOLOGIE-AGRESORU-A-OBETI.html>>.
11. MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Metodický pokyn k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních*. Praha: MŠMT, 2016 [online]. 2016-09-02 [cit. 2025-02-11]. Dostupné z WWW: <<https://msmt.gov.cz/file/38988/>>.
12. MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Rizikové chování ve školním prostředí – rámcový koncept: *Kyberšikana a další formy kybernetické agrese*, příloha č. 7. Praha: MŠMT, 2017 [online]. [cit. 2025-02-11]. Dostupné z WWW: <https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fmsmt.gov.cz%2Fuploads%2FPriloha_c._7_Kybersikana_d.docx&wdOrigin=BROWSELINK>.
13. MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Rizikové chování ve školním prostředí – rámcový koncept: *Školní šikana*, příloha č. 6. Praha: MŠMT, 2016 [online]. [cit. 2025-02-11]. Dostupné z WWW: <https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fmsmt.gov.cz%2Fuploads%2FPriloha_c._7_Kybersikana_d.docx&wdOrigin=BROWSELINK>.
14. MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních*. Praha: MŠMT, 2010 [online]. [cit. 2025-02-11]. Dostupné z WWW: <https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fmsmt.gov.cz%2Fuploads%2FMetodicke_doporuceni_uvodni_cast.doc&wdOrigin=BROWSELINK>.

15. NÁRODNÍ PEDAGOGICKÝ INSTITUT ČESKÉ REPUBLIKY. *Školní metodik prevence* [online]. 2023 [cit. 2025-02-17]. Dostupné z WWW:< <https://archiv-nuv.npi.cz/projekty/rspp/skolni-metodik-prevence.html>>.
16. Psychologie, pedagogika: *Agrese* [online]. 2008 [cit. 2025-02-16]. Dostupné z WWW: <<https://psychologie-pedagogika.studentske.cz/2008/06/agrese.html>>.

Ostatní zdroje

- Rozhovory se školními metodiky prevence na vybraných základních školách na Příbramsku

Seznam zkratek

ADHD - Attention-deficit/Hyperactivity disorder – porucha pozornosti s hyperaktivitou

č. - číslo

ČR - Česká republika

PČR - Policie České republiky

mj. - mimo jiné

MPP - Minimální preventivní program

MŠMT - Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky

např. - například

OSPOD - Orgán sociálně-právní ochrany dětí

R1, R2, R3, R4, R5. - respondent číslo 1., 2., 3., 4., 5.

Sb. - Sbírka zákonů

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Preventivní programy proti šikaně a extrémním projevům agrese	42
Tabulka č. 2: Projekty, programy škol ve spolupráci s Policií ČR	44
Tabulka č. 3: Spolupráce s Policií ČR a s Městskou policií	44
Tabulka č. 4: Způsoby začlenění prevence šikany a extrémních projevů agrese do výuky	45
Tabulka č. 5: Jakým způsobem probíhá zapojení pedagogů do prevence rizikového chování, školení pedagogů	46
Tabulka č. 6: Způsoby vyhodnocování účinnosti preventivních opatření	47
Tabulka č. 7: Vývoj počtů případů šikany a extrémních projevů agrese	48
Tabulka č. 8: Navrhované změny pro zlepšení prevence a řešení šikany a agresivního chování	49

Seznam příloh

Příloha A - Otázky k rozhovoru

Příloha B - Ukázka rozhovoru

Příloha A – Otázky k rozhovoru

1. Jaké konkrétní preventivní programy proti šikaně a extrémním projevům agrese jsou na Vaší škole realizovány? Jaké metody se v rámci prevence osvědčily?
2. Jak na Vaší škole probíhá vyhodnocování (zjištění) případů šikany a agresivního chování? Jaké kroky školního metodika prevence a školy následují od prvotního zjištění až po konečné řešení?
3. Jaká je konkrétní role metodika prevence při řešení případů šikany? Jaké nástroje nebo postupy má k dispozici?
4. Jakým způsobem probíhá spolupráce školy s Policií ČR při prevenci a řešení šikany a agresivního chování? Dochází k pravidelným školením nebo intervencím?
5. Jaké máte možnosti Vy a škola, jak postihovat žáky, u nichž bylo prokázáno agresivní nebo šikanózní chování?
6. Jakým způsobem je prevence šikany a extrémních projevů agrese začleněna do běžné výuky a školních aktivit? Mají učitelé povinnost se jí aktivně věnovat?
7. Jakým způsobem jsou pedagogové a ostatní zaměstnanci školy zapojeni do prevence rizikového chování? Probíhají pro ně speciální školení či semináře?
8. Jakým způsobem škola vyhodnocuje účinnost preventivních opatření proti šikaně a agresi? Probíhají například pravidelné analýzy nebo dotazníková šetření?
9. Jak se v posledních letech vyvíjí počet případů šikany a extrémních projevů agrese na Vaší škole? Lze pozorovat vývoj zlepšení, zhoršení nebo stagnace?
10. Jaké konkrétní změny byste navrhovali ke zlepšení prevence a řešení šikany na Vaší škole? Existují překážky, které brání efektivnějšímu přístupu?

Příloha B – Ukázka rozhovoru

Autorka: „První otázka zní: Jaké konkrétní preventivní programy proti šikaně a extrémním projevům agrese jsou na Vaší škole realizovány?“

Respondent: „My velmi úzce spolupracujeme s organizací Elrond, konkrétně s paní doktorkou B., která nám vždycky vypracuje program šitý přímo na míru. Takže pokud škola dostane podnět od dětí nebo od rodičů tak se vypracuje program přímo na konkrétní situaci. S touto organizací máme letité a výborné zkušenosti.“

Autorka: „Druhá otázka zní: Jak na Vaší škole probíhá vyhodnocování, zjištění případů šikany a agresivního chování? Jaké kroky školního metodika prevence a školy následují od prvotního zjištění až po konečné řešení?“

Respondent: „Takže abychom vyloženě řešili šikanu jako takovou, dlouhodobý stav, který se děje žákovi nebo žákům, tak jako klasickou šikanu jsme tady zatím opravdu neřešili. Pokud se objeví podnět, ať už od žáka, žáků, učitele nebo zákonných zástupců, tak situaci ihned řešíme. Jako škola máme výhodu, že máme školního psychologa, která svým sociometrickým šetřením dokáže zjistit, zda se opravdu jedná o šikanu, anebo je to nějaké klasické pošťuchování. Takže pokud na něco takového přijdeme, tak samozřejmě v první řadě hraje roli třídní učitel, který zjistí, co se děje, informuje zákonného zástupce a zákonní zástupci jsou pozváni do školy. Poté za mnou třídní učitel přijde a informuje mě o problémech ve třídě. Situaci následně řeším většinou ve spolupráci se školním psychologem. Problém řešíme prostřednictvím rozhovorů se svědky, s poškozeným a následně s agresorem a s rodiči.“

Autorka: „Třetí otázka zní: Jaká je konkrétní role školního metodika prevence při řešení případů šikany? Jaké nástroje nebo postupy má k dispozici?“

Respondent: „Mezi postupy patří řízené rozhovory, spolupráce s třídními učiteli, sezení, kruhové sezení ve třídách.“